

INFORMACIJA

o zaključivanju Ugovora o kreditu sa Evropskom bankom za obnovu i razvoj (EBRD) za potrebe finansiranja Projekta implementacije inteligentnih transportnih sistema (ITS) na putnoj mreži, u iznosu do 30 miliona eura

Zaključcima, broj 11-011/26-1867, od 19. maja 2026. godine, Vlada Crne Gore je usvojila Informaciju o polaznim osnovama za pregovore u vezi sa zaključivanjem Ugovora o kreditu sa Evropskom bankom za obnovu i razvoj (EBRD) za potrebe finansiranja Projekta implementacije inteligentnih transportnih sistema (ITS) na putnoj mreži, u iznosu do 30 miliona eura.

Istim Zaključcima Vlada je zadužila Ministarstvo finansija da sprovede pregovore sa EBRD bankom u vezi zaključivanja predmetnog Ugovora o kreditu i da o tome povratno informiše Vladu.

U skladu na navedenim, Ministarstvo finansija je, u saradnji sa Ministarstvom saobraćaja, Upravom za saobraćaj i MONTEPUT DOO, sa EBRD bankom usaglasilo konačan tekst Ugovora o kreditu i definisalo konačne uslovi finansiranja. Na sjednici Odbora direktora EBRD-a, održanoj 17. juna 2026. godine, Odbor je usvojio konačnu verziju Ugovora o kreditu i odobrio kredit u iznosu od 30 miliona EUR za finansiranja Projekta implementacije inteligentnih transportnih sistema (ITS) na putnoj mreži, čime su se, od strane Banke, stekli uslovi za potpisivanje predmetnog Ugovora.

Kao što je navedeno, ugovor o kreditu glasi na iznos od 30 miliona EUR, sa rokom otplate od **15 godina**, uključujući **grejs period od 3 godine**, uz **varijabilnu kamatnu stopu** koja se sastoji od šestomjesečnog **EURIBOR-a uvećanog za maržu od 1%**. Otplata kredita će se vršiti polugodišnje, u **24 jednake rate**, koje dospijevaju svakog 15. aprila i 15. oktobra, počevši od 15. aprila 2029. godine, sa poslednjom otplatom 15. oktobra 2041. godine. Sredstva iz kreditnog aranžmana raspoloživa su 3 godine nakon potpisivanja ugovora.

Dodatni troškovi finansiranja podrazumijevaju jednokratnu **naknadu za obradu kredita** (Front-end Commission) u iznosu od **1% od ukupnog iznosa kredita**, koja se, u skladu sa standardnim uslovima (osim ako nije drugačije ugovoreno), plaća iz sredstava kredita po stupanju na snagu ugovora. Takođe, obračunava se i **naknada na nepovučena sredstva** (Commitment Charge) u iznosu od **0,5% godišnje** na nepovučeni iznos kredita. Predviđena je **naknada za otkazivanje sredstava** u visini od **0,125%** na iznos otkazanog dijela zajma, kao i **naknada za prijevremenu otplatu** u iznosu od **0,125%** na prijevremeno otplaćeni iznos zajma. U slučaju kašnjenja u izmirivanju obaveza, obračunava se **zatezna kamata** po stopi od **2%** godišnje iznad ugovorene kamatne stope na dospjeli, a neizmireni iznos za vrijeme trajanja kašnjenja. Svi uslovi zaduženja u skladu su sa odredbama Standardnih uslova finansiranja EBRD-a.

Uslov za stupanje na snagu Ugovora je pribavljanje Pravnog mišljenja, koje po Zakonu o budžetu i fiskalnoj odgovornosti, na zahtjev kreditora, izdaje Zaštitnik imovinsko-pravnih interesa Crne Gore.

Pored uslova za stupanje na snagu, Ugovor o kreditu predviđa i ispunjavanje posebnih uslova za početak povlačenja kreditnih sredstava. Ispunjavanje predmetnih uslova predstavlja obavezu korisničke institucije odnosno Ministarstva saobraćaja, a oni obuhvataju (a) uspostavljanje i funkcionisanje Jedinice za sprovođenje projekta (PIU) (b) imenovanje konsultanata za podršku PIU i usluga nadzora nad Projektom (c) dostavljanje EBRD-u potvrde da su svi potrebni zakonski i podzakonski akti, navedeni u Prilogu 5 Ugovora o kreditu, usvojeni i da su stupili na snagu.

Napominjemo da ovaj projekat predstavlja jednu od ključnih inicijativa u oblasti unapređenja saobraćajne infrastrukture, bezbjednosti saobraćaja i digitalizacije transportnog sistema.

Unapređenje povezanosti unutar Crne Gore, kao i sa državama regiona i Evropskom unijom, prepoznato je kao strateški prioritet Vlade Crne Gore i predstavlja vodeću inicijativu u okviru Ekonomskog i investicionog plana Evropske unije za Zapadni Balkan.

Svrha Projekta je da pomogne Crnoj Gori u finansiranju razvoja i implementacije inteligentnih transportnih sistema (ITS) na državnoj putnoj mreži, čime će se unaprijediti upravljanje drumskim saobraćajem, povećati nivo bezbjednosti i omogućiti korisnicima puteva da budu bolje informisani, te da bezbjednije, efikasnije i koordinisanije koriste putnu infrastrukturu.

Projekat obuhvata implementaciju savremenih tehnoloških rješenja na magistralnim putevima i autoputu A1, uključujući sisteme za kontrolu saobraćaja i upravljanje tunelima Budoš i Ivica, kao i uspostavljanje parking prostora za teretna vozila.

Projekat podrazumijeva implementaciju više međusobno povezanih sistema koje će realizovati Uprava za saobraćaj, Monteput d.o.o. i Ministarstvo unutrašnjih poslova.

Pravni osnov za zaključivanje ovog kreditnog aranžmana predstavlja Zakon o budžetu Crne Gore za 2026. godinu kao i Odluka o zaduživanju Crne Gore za 2026. godinu.

[PRE-EXECUTION VERSION]

(Operation Number 56903)

LOAN AGREEMENT
(Intelligent Transport Systems for Roads)

between

MONTENEGRO

and

**EUROPEAN BANK
FOR RECONSTRUCTION AND DEVELOPMENT**

Dated _____ 2026

TABLE OF CONTENTS

ARTICLE I - STANDARD TERMS AND CONDITIONS; DEFINITIONS	9
Section 1.01. Incorporation of Standard Terms and Conditions	9
Section 1.02. Definitions	9
Section 1.03. Interpretation	11
ARTICLE II - PRINCIPAL TERMS OF THE LOAN	11
Section 2.01. Amount and Currency	11
Section 2.02. Other Financial Terms of the Loan	11
Section 2.03. Direct Drawdowns.....	12
Section 2.04. Authorised Representative for Drawdowns.....	12
ARTICLE III – EXECUTION OF THE PROJECT.....	12
Section 3.01. Other Affirmative Project Covenants.....	12
Section 3.02. Project Implementation Unit	13
Section 3.03. Procurement.....	13
Section 3.04. Environmental and Social Compliance Covenants	13
Section 3.05. Consultants	14
Section 3.06. Reporting Frequency and Submission Requirements.....	15
ARTICLE IV - SUSPENSION; ACCELERATION; CANCELLATION.....	17
Section 4.01. Suspension.....	17
Section 4.02. Acceleration of Maturity	18
ARTICLE V - EFFECTIVENESS	18
Section 5.01. Conditions Precedent to Effectiveness: Legal Opinion.....	18
Section 5.02. Termination for Failure to Become Effective	18
Section 5.03. Conditions Precedent to the first Drawdown.....	18
ARTICLE VI - MISCELLANEOUS	19
Section 6.01. Notices	19
SCHEDULE 1 - DESCRIPTION OF THE PROJECT	1
SCHEDULE 2 - CATEGORIES AND DRAWDOWNS	1
SCHEDULE 3 - ENVIRONMENTAL AND SOCIAL ACTION PLAN.....	1
SCHEDULE 4 - GREEN PROJECT MONITORING PLAN	1
SCHEDULE 5 – LEGISLATIVE RECOMMENDATIONS.....	2

LOAN AGREEMENT

AGREEMENT dated _____ 2026 between **MONTENEGRO** (the "**Borrower**") and **EUROPEAN BANK FOR RECONSTRUCTION AND DEVELOPMENT** (the "**Bank**").

PREAMBLE

WHEREAS, the Bank has been established to provide financing for specific projects to foster the transition towards open market-oriented economies and to promote private and entrepreneurial initiative in certain countries committed to and applying the principles of multiparty democracy, pluralism and market economics;

WHEREAS, the Borrower intends to implement the Project as described in Schedule 1 which is designed to assist the Borrower in the development and implementation of intelligent transport systems ("**ITS**") on Montenegro's road network (the "**Project**");

WHEREAS, the Borrower has requested assistance from the Bank in financing part of the Project; and

WHEREAS, the Bank has agreed on the basis of, *inter alia*, the foregoing to make a loan to the Borrower in the amount of EUR 30,000,000, subject to the terms and conditions set forth or referred to in this Agreement.

NOW, THEREFORE, the parties hereby agree as follows:

ARTICLE I - STANDARD TERMS AND CONDITIONS; DEFINITIONS

Section 1.01. Incorporation of Standard Terms and Conditions

All of the provisions of the Bank's Standard Terms and Conditions dated 1 May 2025 are hereby incorporated into and made applicable to this Agreement with the same force and effect as if they were fully set forth herein.

Section 1.02. Definitions

Wherever used in this Agreement (including the Preamble and Schedules), unless stated otherwise or the context otherwise requires, the terms defined in the Preamble have the respective meanings given to them therein, the terms defined in the Standard Terms and Conditions have the respective meanings given to them therein and the following terms have the following meanings:

"Borrower's Authorised Representative" means the person specified in Section 2.04.

"ClientNet" means the Bank's online portal for the transmission of documents and information between the Bank and its clients, and any replacement website as the Bank may from time to time notify the Borrower.

"Core Supplier"	means those suppliers and sub-suppliers who provide goods, equipment or materials essential to the Project.
"EBRD Procurement Rules"	means the Procurement Policies and Rules for Projects Financed by the European Bank for Reconstruction and Development dated 15 May 2022, unless otherwise agreed in writing by the parties hereto.
"Enforcement Policy and Procedures"	means the Bank's Enforcement Policy and Procedures dated 4 October 2017.
"Environmental and Social Action Plan"	means the plan of environmental and social mitigation and improvement measures, a copy of which is attached hereto as Schedule 3, as such plan may be amended from time to time with the prior written consent of the Bank in accordance with Section 3.04(d).
"Environmental and Social Law"	means any applicable law in any relevant jurisdiction, concerning the protection of the environment, workers, communities or project affected people.
"Environmental and Social Matter"	means any matter that is the subject of any Environmental and Social Law, any Environmental and Social Requirement or the Environmental and Social Action Plan.
"Environmental and Social Requirements"	means Environmental and Social Requirements 1 through 8 and 10 (or, as the context may require, any one of such Environmental and Social Requirements) of the Environmental and Social Requirements dated 22 October 2024 and related to the Bank's Environmental and Social Policy dated 22 October 2024.
"Green Project Monitoring Plan"	means the plan agreed with the Bank, specifying the key performance indicators relating to green economy transition, climate risk, and alignment with the goals of the Paris Agreement, set out in Schedule 4, as such plan may be amended from time to time with the prior written consent of the Bank.
"Paris Agreement"	means an international treaty adopted at the 21 st session of the Conference of Parties to the United Nations Framework Convention on Climate Change (FCCC/CP/2015/10/Add.1).

"PIU" means the project implementation unit referred to in Section 3.02.

"Project Executing Agency" means the Ministry of Transport of Montenegro.

Section 1.03. Interpretation

In this Agreement, a reference to a specified Article, Section or Schedule shall, except where stated otherwise in this Agreement, be construed as a reference to that specified Article or Section of, or Schedule to, this Agreement.

ARTICLE II - PRINCIPAL TERMS OF THE LOAN

Section 2.01. Amount and Currency

The Bank agrees to lend to the Borrower, on the terms and conditions set forth or referred to in this Agreement, the amount of up to EUR 30,000,000 (thirty million Euros).

Section 2.02. Other Financial Terms of the Loan

(a) Without prejudice to Section 2.02(h) below and Section 3.05(c) of the Standard Terms and Conditions, the Minimum Drawdown Amount shall be EUR 500,000.

(b) The Minimum Prepayment Amount shall be EUR 1,000,000.

(c) The Minimum Cancellation Amount shall be EUR 500,000, or in the case where the Available Amount is less than EUR 500,000, such remaining amount.

(d) The Interest Payment Dates shall be 15 April and 15 October of each year.

(e) (1) The Borrower shall repay the Loan in 24 equal (or as nearly equal as possible) semi-annual instalments on 15 April and 15 October of each year, with the first Loan Repayment Date being 15 April 2029 and the last Loan Repayment Date being 15 October 2041.

(2) Notwithstanding the foregoing, in the event that (i) the Borrower does not draw down the entire Loan amount prior to the first Loan Repayment Date specified in this Section 2.02(e), and (ii) the Bank extends the Last Availability Date specified in Section 2.02(f) below to a date which falls after such first Loan Repayment Date, then the amount of each drawdown made on or after the first Loan Repayment Date shall be allocated for repayment in equal amounts to the several Loan Repayment Dates which fall after the date of such drawdown (with the Bank adjusting the amounts so allocated as necessary so as to achieve whole numbers in each case). The Bank shall, from time to time, notify the Borrower of such allocations.

(f) The Last Availability Date shall be the third (3rd) anniversary of this Agreement, or such later date that the Bank may in its discretion establish and notify to the Borrower.

- (g) The rate of the Commitment Charge shall be 0.5% per annum.
- (h) The Front-end Commission shall be payable at a rate and in a manner set out in the Standard Terms and Conditions.
- (i) The Loan is subject to a Variable Interest Rate. Notwithstanding the foregoing, the Borrower may, as an alternative to paying interest at a Variable Interest Rate on all or any portion of the Loan then outstanding, elect to pay interest at a Fixed Interest Rate on such portion of the Loan in accordance with Section 3.04(c) of the Standard Terms and Conditions.

Section 2.03. Direct Drawdowns

The Available Amount may be drawn down from time to time in accordance with the provisions of Schedule 2 to finance (1) expenditures made (or, if the Bank so agrees, to be made) in respect of the reasonable cost of goods, works and services required for the Project, and (2) the Front-end Commission.

Section 2.04. Authorised Representative for Drawdowns

The Minister of Finance of the Borrower is designated as the Borrower's Authorised Representative for the purpose of taking any action required or permitted to be taken under the provisions of Section 2.03 and under the provisions of Sections 3.01 and 3.02 of the Standard Terms and Conditions.

ARTICLE III – EXECUTION OF THE PROJECT

Section 3.01. Other Affirmative Project Covenants

In addition to the general undertakings set forth in Article IV of the Standard Terms and Conditions, the Borrower shall, unless the Bank otherwise agrees:

- (a) make available to the Project Executing Agency the proceeds of the Loan for the implementation of the Project on terms and conditions acceptable to the Bank;
- (b) cause the Project Executing Agency to take all necessary measures to implement the Project and comply with the relevant terms of this Agreement;
- (c) cause the Project Executing Agency to establish a Project Implementation Unit with adequate resources and suitably qualified personnel hired under terms of reference satisfactory to the Bank, and ensure the continuity of service of the Project Implementation Unit until the Project is completed;
- (d) procure, no later than the third (3rd) anniversary of this Agreement, the adoption of a cybersecurity roadmap aligned with the CIS Critical Security Controls (CIS18) framework;

- (e) procure, no later than the third (3rd) anniversary of this Agreement, the approval and adoption and entry into force of the regulations and requirements governing the transport of dangerous goods satisfactory to the Bank;
- (f) procure, no later than the third (3rd) anniversary of this Agreement, the adoption of operational manuals relating to the emergency response plans satisfactory to the Bank;
- (g) exempt from taxes (including, without limitation, VAT) and duties (including, without limitation, any customs duties) all goods, works and services (including consultancy services), procured for the Project and financed from the proceeds of the Loan made available by the Bank, or provide for their reimbursement.

Section 3.02. Project Implementation Unit

In order to coordinate, manage, monitor and evaluate all aspects of Project implementation, including the procurement of goods, works and services as well as consultancy services for the Project, the Borrower shall, unless otherwise agreed with the Bank, cause the Project Executing Agency to establish and at all times during execution of the Project operate a project implementation unit with adequate resources and suitably qualified personnel, under terms of reference acceptable to the Bank.

Section 3.03. Procurement

For purposes of Section 4.03 of the Standard Terms and Conditions, except as the Bank shall otherwise agree, the Borrower shall comply with, and ensure that all goods, works and services as well as consultancy services required for the Project and to be financed out of the proceeds of the Loan are procured in compliance with, the EBRD Procurement Rules, and the following shall apply:

- (a) Goods, works and services as well as consultancy services shall be procured through open competitive procedures.
- (b) For purposes of Section 3.03(a), the procedures for open competitive procedures, direct contracting, procurement of commodities, procurement under national laws and procurement by utilities are set out in Section III of the EBRD Procurement Rules.
- (c) All contracts shall be subject to the review procedures set out in the EBRD Procurement Rules and shall be subject to prior review by the Bank.

Section 3.04. Environmental and Social Compliance Covenants

Without limiting the generality of Sections 4.02(a), 4.04(a)(iii), and 5.02(c)(iii) of the Standard Terms and Conditions, and unless the Bank otherwise agrees:

- (a) Except as otherwise specified in the Environmental and Social Action Plan, the Borrower shall, and shall cause the Project Executing Agency and any contractor to, carry out the Project in accordance with the Environmental and Social Requirements.

(b) The Borrower will (and, if applicable, shall procure that the Project Executing Agency will) cause each Core Supplier to take appropriate measures to adequately prevent and mitigate, in a manner satisfactory to the Bank, any risks in relation to Environmental and Social Matters associated with Core Suppliers identified during the initial risk assessment or ongoing monitoring of the Project.

(c) Without limiting the foregoing, the Borrower shall, and cause the Project Executing Agency to, diligently implement and adhere to the Environmental and Social Action Plan and monitor the implementation of such plan in accordance with the monitoring provisions contained in such plan.

(d) The Borrower and the Bank may from time to time agree to amend the Environmental and Social Action Plan in response to changes in the circumstances of the Project or the Borrower, unforeseen events and the results of monitoring. Without limiting the generality of the foregoing:

(1) if there is any adverse environmental or social impact or issue that was not foreseen by or contemplated in the Environmental and Social Action Plan either entirely or as to its severity;

(2) if any impact mitigation measure set out in the Environmental and Social Action Plan is not sufficient to eliminate or reduce any environmental or social impact to the level contemplated by the relevant Environmental and Social Requirements within the time frame set out in the Environmental and Social Action Plan; or

(3) if any material non-compliance with the Environmental and Social Action Plan or with any Environmental and Social Law has been identified by the Borrower, the Bank or an inspection from any regulatory or enforcement authority,

the Borrower shall, as soon as reasonably practicable and subject to the consent of the Bank, develop and incorporate into the Environmental and Social Action Plan such additional or revised mitigation measures as may be necessary to achieve compliance with the Environmental and Social Requirements, the Environmental and Social Action Plan or Environmental and Social Laws, in each case in a manner satisfactory to the Bank.

Section 3.05. Consultants

(a) In order to assist in the implementation of the Project, the Borrower shall, unless otherwise agreed with the Bank, employ or cause to be employed, as required, and use consultants whose qualifications, experience and terms of reference are satisfactory to the Bank, including:

(1) consultants to assist the PIU;

(2) consultants to assist with the supervision of the implementation of the Project.

(b) The Borrower shall (or shall procure that the Project Executing Agency will) provide, without charge, to any consultants engaged to assist in matters relating to the Project or the operations of the Borrower all facilities and support necessary for the carrying out of their functions, including office space, photocopying equipment and supplies, secretarial services and transportation, as well as all documents, materials and other information that may be relevant to their work.

Section 3.06. Reporting Frequency and Submission Requirements

(a) Commencing from the Effective Date, the Borrower through the Project Executing Agency shall submit to the Bank quarterly periodic Project progress reports, until the Project has been completed, which completion shall be subject to the written confirmation by the Bank. Such reports shall be submitted no later than 45 days after the end of the three-month period covered and shall include:

- (1) a brief update on the Project's technical description of the changes, explaining the reasons for significant changes (if any) against the initial scope;
- (2) update on the date of completion of each of the Project's components, explaining reasons for any possible delay, including physical and financial progress;
- (3) update on the cost of the Project, explaining reasons for any possible cost variations against initially budgeted cost;
- (4) update on the sources of funds (if any);
- (5) a description of any major issue with impact on the environment, affected persons or the local community;
- (6) update on the procurement plan;
- (7) a report on any significant issue that has occurred and any significant risk that may affect the Project's completion or operation;
- (8) information on any legal action concerning the Project that may be on-going.

(b) Commencing from the Effective Date, until the full amount of the Loan has been repaid or cancelled, the Borrower shall, through the Project Executing Agency, submit to the Bank, in form and substance satisfactory to the Bank, annual reports on Environmental and Social Matters arising in relation to the Borrower or the Project, as referred to in Section 5.02(c)(iii) of the Standard Terms and Conditions, within 60 days after the end of the year being reported on. Such reports shall include information on the following specific matters:

- (1) information on compliance by the Borrower with the Environmental and Social Requirements as described in Section 3.04(a) and the implementation of the Environmental and Social Action Plan;
- (2) information on how the Borrower has monitored the compliance with the Environmental and Social Requirements and the Environmental and Social Action

Plan by any contractor engaged for the Project and a summary of any material non-compliance by such contractor with the Environmental and Social Requirements and the Environmental and Social Action Plan and of any measures taken to remedy such non-compliance;

(3) information on implementation of the stakeholder engagement plan and grievance mechanism required by Environmental and Social Requirement 10, including a summary of any grievances received and how such grievances were resolved;

(4) information on compliance by the Borrower with Environmental and Social Laws in relation to the Project, including a description of any claim, proceeding, order or investigation commenced or threatened against the Borrower, the status of any authorisation required for the Project, the results of any inspection carried out by any regulatory authority, any violation of applicable laws, regulations or standards and any remedial action or fine relating to such violation, a summary of any material notice, report and other communication on Environmental and Social Matters relating to the Project submitted by the Borrower to any regulatory authority and any other circumstances giving rise to liability of the Borrower for any Environmental and Social Matter;

(5) information on occupational health and safety management and the occupational health and safety record of the Project including the rates of accidents, lost time incidents and near-misses, any preventive or mitigative measures taken or planned by the Borrower, change in security services retained for the Project, any staff training on occupational health and safety and any other initiatives in relation to occupational health and safety management which have been implemented or planned by the Borrower;

(6) a summary of any change in Environmental and Social Laws which may have a material effect on the Project;

(7) copies of any information on Environmental and Social Matters periodically submitted by the Borrower to its shareholders or the general public; and

(8) information on the key performance indicators as specified in the Green Project Monitoring Plan.

(c) Immediately upon the occurrence of any incident or accident relating to the Borrower or the Project which has or is likely to have a significant adverse effect on the environment, workers, or on public or occupational health or safety, the Borrower shall inform the Bank and promptly thereafter give the Bank notice thereof specifying the nature of such incident or accident and any steps and any corrective measures the Borrower is taking to remedy the same. The Borrower shall promptly inform the Bank, and keep the Bank informed of, any investigation being conducted by the Borrower in relation to such accident or incident and its outcome. Where an incident involves sensitive information in relation to a person or any risk of retaliation, the initial notice to the Bank shall not include any details of the identity of the persons involved. Without limiting the generality of the foregoing,

(1) an incident or accident relates to the Project if it occurs on any site used for the Project or, if it is caused by Project workers and/or facilities, equipment, vehicles or vessels used for or relating to the Project (whether or not being used on any site of the Project and whether or not being used by authorised or unauthorised persons);

(2) an incident or accident is considered to have a significant adverse effect on the environment or on public or occupational health or safety if:

(A) any applicable law requires notification of such incident or accident to any governmental authority,

(B) such incident or accident involves fatality of any person (whether or not such person is employed by the Borrower);

(C) more than one person (whether or not such persons are employed by the Borrower) has received serious injury requiring hospitalisation;

(D) such incident involves violence, bullying, intimidation, and/or exploitation or an allegation of violence, bullying, intimidation, and/or exploitation including any form of sexual exploitation and sexual abuse;

(E) such incident involves forced and child labour relating to the Project;

(F) such incident involves any form of retaliation; or

(G) such incident or accident has become, or is likely to become, public knowledge whether through media coverage or otherwise.

(e) The Borrower shall promptly notify the Bank of any significant protest or petition by workers or members of the public directed at or relating to the Borrower or the Project which might have a material adverse effect on the Borrower or the Project or which has become, or is likely to become, public knowledge through media coverage or otherwise. Within ten days following any such notification, the Borrower shall submit a report satisfactory to the Bank specifying the outcome of the Borrower's investigation into such protest, and any steps taken, or proposed to be taken, by the Borrower to resolve the issues raised in the protest or petition.

ARTICLE IV - SUSPENSION; ACCELERATION; CANCELLATION

Section 4.01. Suspension

The following are specified for purposes of Section 7.01(a)(xvii) of the Standard Terms and Conditions: the legislative and regulatory framework applicable to the transport sector in the territory of the Borrower shall have been amended, suspended, abrogated, repealed or waived in a manner other than as approved by the Bank in writing.

Section 4.02. Acceleration of Maturity

The following are specified for purposes of Section 7.06(f) of the Standard Terms and Conditions: any of the events specified in Section 4.01 shall have occurred and continued without remedy for thirty (30) days after notice thereof has been given by the Bank to the Borrower.

ARTICLE V - EFFECTIVENESS

Section 5.01. Conditions Precedent to Effectiveness: Legal Opinion

For purposes of Section 9.03(a) of the Standard Terms and Conditions, the opinion or opinions of counsel shall be given on behalf of the Borrower by the Protector of Property Legal Interests of Montenegro.

Section 5.02. Termination for Failure to Become Effective

The date 180 days after the date of this Agreement is specified for purposes of Section 9.04 of the Standard Terms and Conditions.

Section 5.03. Conditions Precedent to the first Drawdown

Without prejudice to Section 2.02(h) above and Section 3.05(c) of the Standard Terms and Conditions, the obligation of the Bank to make the first Drawdown of the Loan is subject to the following conditions precedent being fulfilled in form and substance satisfactory to the Bank:

- (a) The PIU has been established and is operational in accordance with this Agreement.
- (b) The Bank shall have received evidence satisfactory to it that the Project Executing Agency has appointed the Consultants for the PIU support and supervision services for the Project.
- (c) The Bank shall have received (i) a written certificate from the Project Executing Agency signed by the Minister of Transport and (ii) supporting evidence satisfactory to the Bank, confirming that all of the legislative measures and implementing acts described in Schedule 5 have been adopted and have entered into force (or, where applicable, have been published in the Official Gazette of Montenegro or another official publication in accordance with the laws of Montenegro with a stated effective date).

ARTICLE VI - MISCELLANEOUS

Section 6.01. Notices

(a) The following addresses are specified for purposes of Section 10.01 of the Standard Terms and Conditions, except that any notice shall be deemed to be delivered if by hand, mail, or in pdf or similar format by electronic mail:

For the Borrower:

Ministry of Finance of Montenegro
Stanka Dragojevića 2
81000 Podgorica
Montenegro

Attention: Minister of Finance

Email: mf@mif.gov.me

For the Bank:

European Bank for Reconstruction and Development
5 Bank Street
London E14 4BG
United Kingdom

Attention: Banking Services / Operation No. 56903

Telephone: +44 20 7338 6000

Email: bankingservices@ebrd.com

(b) The Bank may invite the Borrower to register to use ClientNet or another form of electronic communication and, if the Borrower and the Bank agree to use ClientNet or such other form of electronic communication, any notice, application or other communication from the Borrower to the Bank or from the Bank to the Borrower (other than any notice, application or other communication that is required by this Agreement to be in an original, certified or hard copy), may, subject to the terms and conditions of ClientNet or such other form of electronic communication, be given or made by posting such notice, application or other communication on ClientNet or sent in accordance with the terms agreed concerning such other form of electronic communication.

(c) Any notice, application or other communication delivered by hand, airmail or facsimile transmission or via ClientNet or another agreed form of electronic communication will only be effective when actually received (or made available) in readable form, provided that any notice, application or other communication that is received (or made available) after 5:00 p.m. in the place in which the party to whom the relevant notice, application or communication is sent has its address for the purpose of this Agreement shall be deemed only to become effective on the following day.

(d) The following are the names, titles and email addresses of the persons designated as the initial contacts of the Borrower for purposes of any invitation the Bank may send to the Borrower regarding ClientNet:

<i>Name</i>	<i>Title</i>	<i>E-mail address</i>	<i>Language - English, Russian, French</i>
Novica Vuković	Minister of Finance	novica.vukovic@mif.gov.me	English
Andrijana Ulić Rajović	General Director for Public Debt	andrijana.ulic@mif.gov.me	English

IN WITNESS WHEREOF, the parties hereto, acting through their duly authorised representatives, have caused this Agreement to be signed in four copies and delivered at Podgorica, Montenegro as of the day and year first above written.

MONTENEGRO

By: _____
Name: Novica Vuković
Title: Minister of Finance

**EUROPEAN BANK
FOR RECONSTRUCTION AND DEVELOPMENT**

By: _____
Name: [_____] _____
Title: [_____] _____

SCHEDULE 1 - DESCRIPTION OF THE PROJECT

1. The purpose of the Project is to assist the Borrower in financing the development and implementation of intelligent transport system (ITS) on Montenegro's road network, which will help improve road traffic management and enable road users to be better informed and make safer, more coordinated and smarter use of road transport networks.

2. The Project consists of the following Parts, subject to such modifications thereof as the Bank and the Borrower may agree upon from time to time:

Part A: Implementation of ITS in main roads and A1 highway, traffic and tunnel control systems for Budos and Ivica, HGV Parking areas in main roads and A1 highway.

Part B: (a) Project implementation support and ensuring that technical specifications, requirements and tender documents are suitable for open tendering and aligned with EBRD Procurement Rules.

(b) Supervision services.

Part C: Front-end Commission.

3. The Project is expected to be completed within 36 months from the date of this Agreement.

SCHEDULE 2 - CATEGORIES AND DRAWDOWNS

The table attached to this Schedule sets forth the Categories, the amount of the Loan allocated to each Category and the percentage of expenditures to be financed in each Category.

Attachment to Schedule 2

Category	Amount of the Loan Allocated to the Category (EUR)	Percentage of Expenditures to be Financed
Part A: Capex related to Open Road and Tunnels Systems	28,150,000	100% of contract value excluding any taxes
Part B: 1. Project Implementation Support	560,000	100% of contract value excluding any taxes
Part B: 2. Supervision services	990,000	100% of contract value excluding any taxes
Part C: Front-end Commission	300,000	100%
Total	30,000,000	

SCHEDULE 3 - ENVIRONMENTAL AND SOCIAL ACTION PLAN

No.	Action	Environmental & Social Risks (Liability/Benefits)	Requirement (Legislative, EBRD PR, Best Practice)	Resources, Investment Needs, Responsibility	Timetable	Target and Evaluation Criteria for Successful Implementation	Status	
PR1	Assessment and Management of Environmental and Social Impacts and Issues							
1.1	All ITS Systems	Develop and implement a project-specific Environmental and Social Management System (ESMS) aligned with EBRD PR1, integrating procedures for ITS-related risks (OHS, data privacy, cybersecurity, minor construction works, waste)..	<p>Risks if not implemented: weak E&S risk control, reputational issues, non-compliance with EBRD.</p> <p>Benefits if implemented: systematic risk management, improved compliance, safer operations, better stakeholder confidence.</p>	EBRD PR1 (2019) – requirement for ESMS; ISO 14001 and ISO 45001 standards as international best practice.	<p>Responsibility: Client/Project Operator.</p> <p>Resources: EHSS staff time, possible consultant support.</p> <p>Investment needs: low to moderate (procedural, training).</p>	Within first year of project implementation (e.g., by Q4 2025).	Approved ESMS in place and operational; staff trained; evidence of systematic risk management and reporting in line with PR1.	To be implemented
1.2	All ITS Systems	Prepare and adopt an Environmental and Social Management System (ESMS) covering identified risks such as traffic safety, occupational health and safety during installation/maintenance, waste management, stakeholder engagement, and grievance mechanism.	<p>Risks if not implemented: fragmented management of impacts, higher accident probability, stakeholder dissatisfaction.</p> <p>Benefits if implemented: clear mitigation and</p>	EBRD PR1 (2019) – ESMS requirement; national environmental and OHS regulations; EU Environmental Framework Directives.	<p>Responsibility: Client with support of E&S consultant.</p> <p>Resources: moderate (consultancy + training for implementation).</p> <p>Investment needs: moderate (staff, monitoring, reporting).</p>	To be developed within 6 months after project start (e.g., by Q2 2025) and applied throughout implementation.	ESMS approved by EBRD/client; monitoring indicators included; mitigation measures tracked and reported regularly.	To be implemented

No.	Action	Environmental & Social Risks (Liability/Benefits)	Requirement (Legislative, EBRD PR, Best Practice)	Resources, Investment Needs, Responsibility	Timetable	Target and Evaluation Criteria for Successful Implementation	Status	
			monitoring framework, regulatory compliance, improved community and worker safety.					
1.3	All ITS Systems	Integrate E&S requirements into contractor selection, contracting, and supervision processes. Include clauses covering OHS, waste management, traffic safety, data protection, and PR2 labour standards. Monitor contractor compliance throughout project execution.	<p>Risks if not implemented: accidents, non-compliance with labour and environmental standards, reputational damage, regulatory penalties.</p> <p>Benefits if implemented: contractors operate safely and responsibly, compliance with EBRD PR1 and PR2, reduced incidents</p>	EBRD PR1 & PR2; national labour and environmental regulations; ISO 45001 and ISO 14001 as best practice.	<p>Responsibility: Client/project manager.</p> <p>Resources: EHSS team time for contract review and monitoring.</p> <p>Investment needs: low to moderate (training, monitoring).</p>	Implement at start of contractor engagement and maintain throughout installation/maintenance phase (e.g., 2025–2026).	All contractors have signed E&S clauses; compliance checks conducted regularly; incidents reported and mitigated; evidence of supervision and corrective actions.	To be implemented
1.4	All ITS Systems	Conduct a supply chain due diligence for all ITS equipment suppliers to ensure compliance with labour, OHS, and environmental standards. Integrate E&S requirements in procurement contracts and	<p>Risks if not implemented: use of suppliers with poor labour conditions, non-compliance with EHS standards, reputational and regulatory risks.</p>	EBRD PR1 & PR2; national labour and environmental regulations; ISO 14001, ISO 45001, UN Guiding Principles on	<p>Responsibility: Client/procurement team with EHSS support.</p> <p>Resources: moderate (staff time, possible consultant support).</p>	Conduct prior to contract award and monitor annually (e.g., 2025–2026).	All suppliers screened for E&S compliance; contracts include E&S clauses; evidence of monitoring and corrective actions	To be implemented

No.	Action	Environmental & Social Risks (Liability/Benefits)	Requirement (Legislative, EBRD PR, Best Practice)	Resources, Investment Needs, Responsibility	Timetable	Target and Evaluation Criteria for Successful Implementation	Status	
		monitor supplier performance.	Benefits if implemented: ensures responsible sourcing, protects workers' rights, reduces environmental impact, aligns with EBRD requirements.	Business and Human Rights.	Investment needs: low–moderate (monitoring, supplier audits if needed).	if non-compliance is identified.		
1.5	All ITS Systems	Establish a project-specific monitoring and reporting system for all E&S risks related to ITS installation and operation, covering OHS, traffic safety, waste management, stakeholder engagement, and grievance handling. Prepare periodic reports for internal and EBRD review.	Risks if not implemented: lack of oversight, delayed detection of incidents, non-compliance with EBRD PR1, reputational and legal risks. Benefits if implemented: systematic oversight, early detection and mitigation of issues, evidence of compliance, improved stakeholder confidence.	EBRD PR1 (2019) – requirement for monitoring and reporting; national environmental and OHS regulations; best practice for infrastructure projects.	Responsibility: Client EHSS/Project Manager. Resources: staff time for monitoring, reporting templates, possible consultant support. Investment needs: low to moderate.	Implement at project start and continue throughout installation and operational phases (e.g., 2025–2026).	Monitoring system operational; regular reports submitted; incidents identified, tracked, and resolved; KPIs for OHS, traffic safety, waste, and stakeholder engagement documented.	To be implemented
ITSS Requiring Enhanced Attention								
Traffic Data Collection System								
<ul style="list-style-type: none"> PR1.1 <u>Liability</u> – misuse of surveillance data; <u>Benefit</u> – improved traffic management with anonymised data. PR1.2 <u>Liability</u> – absence of structured data governance; <u>Benefit</u> – opportunity to introduce robust privacy-by-design policies. PR1.8 <u>Liability</u> – lack of reporting on data misuse; <u>Benefit</u> – enhances accountability and public trust if reporting is transparent. 								

No.	Action	Environmental & Social Risks (Liability/Benefits)	Requirement (Legislative, EBRD PR, Best Practice)	Resources, Investment Needs, Responsibility	Timetable	Target and Evaluation Criteria for Successful Implementation	Status
Traffic and Tunnel Control Systems							
	<ul style="list-style-type: none"> PR1.1 <u>Liability</u> – cybersecurity risks, malfunction endangering users; <u>Benefit</u> – stronger safety management of tunnels. PR1.4 <u>Liability</u> – inadequate cybersecurity measures; <u>Benefit</u> – system resilience and safety strengthened with mitigation. 						
Road User Information System							
	<ul style="list-style-type: none"> PR1.1 <u>Liability</u> – misinformation could cause accidents; <u>Benefit</u> – real-time information enhances safety. PR1.4 <u>Liability</u> – lack of operational safeguards against errors; <u>Benefit</u> – improved reliability through validation protocols. 						
Safe HGV Parking System							
	<ul style="list-style-type: none"> PR1.1 <u>Liability</u> – misuse of driver data; <u>Benefit</u> – safer and more efficient rest areas. PR1.2 <u>Liability</u> – absence of secure data management in operations; <u>Benefit</u> – opportunity to embed strong IT and HR policies PR1.8 <u>Liability</u> – unmonitored safety or privacy incidents; <u>Benefit</u> – strengthens accountability in driver welfare 						
HAZMAT System							
	<ul style="list-style-type: none"> PR1.1 <u>Liability</u> – Possible underestimation of E&S risks related to the detection of hazardous goods, accident scenarios, and interface with emergency services.; <u>Benefit</u> – Provides structured risk assessment and strengthens emergency preparedness for hazardous goods transport. PR1.2 <u>Liability</u> – No dedicated ESMS currently in place to manage hazardous materials and cybersecurity risks.; <u>Benefit</u> – Opportunity to integrate hazardous goods monitoring into a broader national ESMS, improving overall E&S performance. PR1.4 <u>Liability</u> – Lack of a project-specific ESMP detailing response actions in case of system failure or hazardous material incidents.; <u>Benefit</u> – Development of an ESMP ensures clear mitigation measures and coordination with emergency responders. PR1.5 <u>Liability</u> – Limited technical capacity in E&S and emergency management within the implementing institutions.; <u>Benefit</u> – Training and capacity-building activities will enhance long-term institutional knowledge. PR1.6 <u>Liability</u> – Contractors may not have experience handling sensitive data or hazardous material detection systems; <u>Benefit</u> – Clear E&S clauses in contracts can improve compliance and operational safety. PR1.8 <u>Liability</u> – Absence of defined indicators for system performance and incident reporting.; <u>Benefit</u> – Establishing E&S monitoring improves transparency and system reliability. 						
National Traffic Management Centre (NTMC)							
	<ul style="list-style-type: none"> PR 1.1 <u>Liability</u> – Environmental and Social Assessment Centralised control introduces system-wide operational and data security risks. <u>Benefit</u> – Enables comprehensive analysis of national traffic risks and emergency response capacity. PR 1.2 <u>Liability</u> – Environmental and Social Management Systems No formal ESMS implemented by the Transport Administration. <u>Benefit</u> – Integration into a national ESMS supports consistency across all ITS components. 						

No.	Action	Environmental & Social Risks (Liability/Benefits)	Requirement (Legislative, EBRD PR, Best Practice)	Resources, Investment Needs, Responsibility	Timetable	Target and Evaluation Criteria for Successful Implementation	Status	
	<ul style="list-style-type: none"> PR 1.4 <u>Liability</u> – Environmental and Social Management Plan Lack of documented ESMP for operational risks and cybersecurity emergencies. <u>Benefit</u> – An ESMP will establish preventive and corrective actions for critical incidents. PR 1.5 <u>Liability</u> – Organisational Capacity and Commitment Limited EHSS management capacity; lack of ISO-certified systems. Development of management systems aligned with ISO standards will build institutional strength. PR 1.6 <u>Liability</u> – Contractor Management Outsourced maintenance and IT services may pose data and safety risks. <u>Benefit</u> – Including E&S and cybersecurity obligations in contracts will ensure better control and accountability. PR 1.8 <u>Liability</u> – Project Monitoring and Reporting No established system for monitoring safety incidents or environmental performance. <u>Benefit</u> – Introducing reporting protocols will improve operational efficiency and safety oversight. 							
	National Access Point (NAP)							
	<ul style="list-style-type: none"> PR 1.1 <u>Liability</u> – Environmental and Social Assessment Risk of insufficient assessment of data privacy and cybersecurity issues. <u>Benefit</u> – Identifying risks early allows robust data protection and transparency measures. PR 1.2 <u>Liability</u> – Environmental and Social Management Systems No integrated ESMS currently covering data management and privacy risks. <u>Benefit</u> – Inclusion of NTDC in national ESMS promotes consistent data protection standards. PR 1.5 <u>Liability</u> – Organisational Capacity and Commitment Limited institutional capacity to manage data privacy and cybersecurity according to EU standards (GDPR). <u>Benefit</u> – Capacity-building initiatives strengthen digital governance and data security. PR 1.8 <u>Liability</u> – Project Monitoring and Reporting No mechanisms yet for monitoring cybersecurity incidents or public data accuracy. <u>Benefit</u> – Monitoring and reporting frameworks improve accountability and system reliability. 							
PR2	Labour and Working Conditions							
2.1	All ITS Systems	Implement a Gender Equality and Anti-Harassment Policy for project staff and contractors. Include training, a Code of Conduct, and monitoring of compliance	Risks if not implemented: discrimination, harassment, gender-based violence, reputational and legal risks. Benefits if implemented: safer workplace, equality in employment,	EBRD PR2; national labour and anti-discrimination legislation; ILO core labour standards; best practice for GBV prevention.	Responsibility: Client/Project EHSS & HR. Resources: staff time for training, consultants for policy drafting if needed. Investment: low–moderate (training sessions, communication materials).	Policy drafted and approved within first 6 months of project (e.g., by Q2 2025); training delivered prior to start of installation works	All staff and contractors trained; Code of Conduct implemented; incidents of harassment/GBV reported and addressed; compliance documented.	To be implemented

No.	Action	Environmental & Social Risks (Liability/Benefits)	Requirement (Legislative, EBRD PR, Best Practice)	Resources, Investment Needs, Responsibility	Timetable	Target and Evaluation Criteria for Successful Implementation	Status	
			compliance with PR2, enhanced workforce morale.					
2.2	All ITS Systems	Establish a worker grievance mechanism for installation and maintenance staff, allowing confidential reporting of labour, safety, or harassment concerns.	<p>Risks if not implemented: unresolved worker complaints, labour disputes, PR2 non-compliance, reputational risks.</p> <p>Benefits if implemented: increased worker satisfaction, early detection of issues, improved compliance.</p>	EBRD PR2; national labour law; ILO grievance mechanism guidance.	<p>Responsibility: Client/Project EHSS.</p> <p>Resources: staff time to manage, hotline/email setup.</p> <p>Investment: low.</p>	Mechanism in place before construction/installation start (2025) and maintained during project.	Grievances are logged, addressed, and resolved in a timely manner; evidence of operation and reporting to management.	To be implemented
2.3	All ITS Systems	Conduct due diligence on supply chain to ensure labour and EHS compliance for all ITS equipment suppliers. Include labour standards and OHS clauses in procurement contracts, monitor supplier compliance.	<p>Risks if not implemented: non-compliant labour practices, potential forced/child labour, accidents, reputational damage.</p> <p>Benefits if implemented: ensures ethical and safe supply chain, reduces labour and social risks, aligns with EBRD PR2</p>	EBRD PR2; national labour legislation; ILO core labour standards; ISO 45001.	<p>Responsibility: Client/procurement team with EHSS support.</p> <p>Resources: staff time, consultant support if needed.</p> <p>Investment: low–moderate.</p>	Prior to contract award and monitored periodically during project (2025–2026).	All suppliers screened and compliant; contracts include labour/OHS clauses; evidence of monitoring and corrective actions recorded.	To be implemented

No.	Action	Environmental & Social Risks (Liability/Benefits)	Requirement (Legislative, EBRD PR, Best Practice)	Resources, Investment Needs, Responsibility	Timetable	Target and Evaluation Criteria for Successful Implementation	Status	
ITSs Requiring Enhanced Attention								
Safe HGV Parking System								
<ul style="list-style-type: none"> PR2.8 Grievance Mechanism: <u>Liability</u> – drivers lack safe channel to raise concerns; <u>Benefit</u> – grievance mechanism improves trust and safety culture. PR2.10 Supply Chain: <u>Liability</u> – risk of poor labour practices among construction contractors; <u>Benefit</u> – PR2 clauses improve labour conditions and compliance. 								
PR3	Resource Efficiency and Pollution Prevention and Control							
3.1	All ITS Systems	Develop and implement a Waste Management Plan (WMP) for ITS installation and maintenance, covering segregation, collection, storage, transport, and disposal/recycling of electronic and hazardous waste (e.g., cables, batteries, packaging). Ensure contractors comply with national regulations and EBRD standards.	<p>Risks if not implemented: improper disposal of e-waste, soil/water contamination, worker exposure, non-compliance with national/EU rules, reputational risks.</p> <p>Benefits if implemented: improved environmental performance, safe handling of hazardous components, alignment with EU waste hierarchy (reduce–reuse–recycle).</p>	EBRD PR3; Montenegro Waste Management Law; EU Waste Framework Directive; best practice for electronic waste.	<p>Responsibility: Contractors (implementation) + Client EHSS (oversight).</p> <p>Resources: staff training, designated waste storage areas, contracts with licensed waste operators.</p> <p>Investment needs: low–moderate (mainly for safe disposal routes).</p>	Develop WMP before construction/installation (2025)	Implement and monitor throughout project (2025–2026). WMP approved and implemented; all waste streams documented; e-waste and hazardous waste sent to licensed operators; evidence of reporting and monitoring available.	To be implemented
ITSs Requiring Enhanced Attention								
Traffic Data Collection System								

No.	Action	Environmental & Social Risks (Liability/Benefits)	Requirement (Legislative, EBRD PR, Best Practice)	Resources, Investment Needs, Responsibility	Timetable	Target and Evaluation Criteria for Successful Implementation	Status	
							<ul style="list-style-type: none"> PR3.3 Waste: <u>Liability</u> – accumulation of e-waste; <u>Benefit</u> – recycling and recovery reduce environmental footprint. 	
Road User Information System								
							<ul style="list-style-type: none"> PR3.3 Waste: <u>Liability</u> – electronic boards will generate waste; <u>Benefit</u> – recycling programmes minimise impact. PR3.4 GHGs: <u>Liability</u> – energy demand from displays; <u>Benefit</u> – low-energy LEDs and renewable power reduce emissions. 	
PR4		Health and Safety						
4.1	All ITS Systems	Ensure all ITS equipment (sensors, camera, control systems) meets applicable product safety standards. Conduct supplier verification and inspection before installation.	<p>Risks if not implemented: malfunctioning equipment, safety incidents for workers or public, reputational and financial risks.</p> <p>Benefits if implemented: safe and reliable operation of ITS, compliance with PR4, improved traffic safety.</p>	EBRD PR4; EU product safety directives; relevant ISO/IEC standards.	<p>Responsibility: Client/procurement team with EHSS oversight.</p> <p>Resources: supplier documentation review, inspections, technical verification.</p> <p>Investment: low–moderate.</p>	Verification before installation (2025); ongoing monitoring during commissioning.	All equipment certified or verified for safety; no incidents related to product failures; compliance records maintained.	To be implemented
ITSs Requiring Enhanced Attention								
HAZMAT System								
PR4.2 <u>Liability</u> – Community Health and Safety Incorrect detection or delayed alerts could increase public exposure to hazardous substances in case of transport accidents. <u>Benefit</u> – Enhances public safety by enabling early detection and rapid response to hazardous materials incidents.								
PR 4.4 <u>Liability</u> – Infrastructure, Building and Equipment Design and Safety Improper installation or insufficient maintenance of detection cameras and sensors may lead to system malfunction. <u>Benefit</u> – Ensures reliable, safe design and maintenance of hardware components, reducing failure risks.								
PR 4.5 <u>Liability</u> – Hazardous Materials Safety Risk of incorrect data classification or system malfunction could cause poor emergency coordination. <u>Benefit</u> – Strengthens hazardous materials management through real-time monitoring and coordination with emergency services.								
PR 4.11 <u>Liability</u> – Emergency Preparedness and Response Lack of specific emergency response protocols linked to system alerts. <u>Benefit</u> – Establishes integrated emergency procedures aligned with national response systems.								

No.	Action	Environmental & Social Risks (Liability/Benefits)	Requirement (Legislative, EBRD PR, Best Practice)	Resources, Investment Needs, Responsibility	Timetable	Target and Evaluation Criteria for Successful Implementation	Status	
National Traffic Management Centre (NTMC)								
		PR 4.1 <u>Liability</u> – Occupational Health and Safety Operators may face ergonomic stress, fatigue, or long working hours in the control room environment. <u>Benefit</u> – Proper work scheduling, ergonomic design, and training can improve working conditions.						
		PR 4.2 <u>Liability</u> – Community Health and Safety Cybersecurity breaches or system downtime could lead to road incidents or delayed emergency response. <u>Benefit</u> – Enhances national traffic safety through real-time monitoring, coordinated emergency actions, and timely public warnings.						
		PR 4.4 <u>Liability</u> – Infrastructure, Building and Equipment Design and Safety Lack of design standards for the control centre or redundancy in critical systems may increase operational risks. <u>Benefit</u> – Implementation of safe building design and redundant systems improves operational resilience.						
		PR 4.8 <u>Liability</u> – Traffic and Road Safety Inadequate coordination or delayed response could increase accident risk on the road network. <u>Benefit</u> – Strengthens national capacity to manage incidents, reduce traffic collisions, and save lives.						
		PR 4.11 <u>Liability</u> – Emergency Preparedness and Response No formal emergency procedures currently established for system failure or power loss. <u>Benefit</u> – Development of emergency and contingency plans ensures continuity of critical operations.						
		PR 4.12 <u>Liability</u> – Security Threats and Security Personnel Requirements Insufficient cybersecurity or physical security could expose the system to malicious attacks. <u>Benefit</u> – Implementation of cybersecurity protocols and access control ensures operational integrity and public safety.						
National Access Point (NAP)								
PR5		Land Acquisition, Involuntary Resettlement and Economic Displacement						
N/A		N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	
PR6		Biodiversity and Living Natural Resources						
N/A		N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	
PR7		Indigenous People						
N/A		N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	
PR8		Cultural Heritage						
N/A		N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	N/A	
PR10		Information Disclosure and Stakeholder Engagement						
10.1	All ITS Systems	Prepare a formal Stakeholder Engagement Plan (SEP) covering all relevant stakeholders, including local	Risks if not implemented: lack of stakeholder awareness, misunderstandings,	EBRD PR10; national legislation on public consultation;	Responsibility: Client/EHSS team with communications support.	Develop SEP prior to major ITS installation works (e.g., by Q2 2025).	SEP approved and operational; all key stakeholders identified and engaged; evidence	Already done

No.	Action	Environmental & Social Risks (Liability/Benefits)	Requirement (Legislative, EBRD PR, Best Practice)	Resources, Investment Needs, Responsibility	Timetable	Target and Evaluation Criteria for Successful Implementation	Status	
		communities, road users, emergency services, and municipalities. Define engagement methods, responsibilities, and communication channels	complaints, delays, reputational risk. Benefits if implemented: improved transparency, proactive engagement, reduced conflicts, better project acceptance	international best practice for stakeholder engagement.	Resources: staff time, meeting logistics, communication materials. Investment: low–moderate.	of planned engagement activities and follow-up.		
10.2	All ITS Systems	Implement structured information disclosure and consultation activities with affected communities and road users. Ensure project information is accessible, clear, and timely	Risks if not implemented: stakeholders unaware of project changes, potential complaints or resistance, reduced trust. Benefits if implemented: informed communities, smoother project execution, reduced conflicts.	EBRD PR10; national public information regulations; international best practice on meaningful consultation.	Responsibility: Client/EHSS & communications team. Resources: meetings, notices, translation/communication materials. Investment: low.	Conduct ongoing throughout project, especially during installation and commissioning phases (2025–2026).	Evidence of disclosure and consultation activities; feedback collected and considered; stakeholder satisfaction improved.	To be implemented
10.3	All ITS Systems	Establish a project-level grievance mechanism for stakeholders, allowing complaints related to ITS installation, operation, or	Risks if not implemented: unresolved complaints, escalation to authorities,	EBRD PR10; national complaint-handling regulations;	Responsibility: Client/EHSS team.	Implement before ITS installation start (2025) and maintain through project life.	All grievances logged, tracked, and resolved; feedback communicated;	Already done

No.	Action	Environmental & Social Risks (Liability/Benefits)	Requirement (Legislative, EBRD PR, Best Practice)	Resources, Investment Needs, Responsibility	Timetable	Target and Evaluation Criteria for Successful Implementation	Status
	impacts. Ensure transparent, accessible, and timely resolution.	reputational damage, potential non-compliance with PR10. Benefits if implemented: improved stakeholder satisfaction, early identification of issues, enhanced project credibility.	international best practice for grievance mechanisms.	Resources: staff to manage complaints, hotline/email, record-keeping system. Investment: low.		evidence of functioning mechanism available.	
ITSSs Requiring Enhanced Attention							
Road User Information System							
<ul style="list-style-type: none"> PR10.2 SEP: <u>Liability</u> – lack of feedback → low trust; <u>Benefit</u> – user engagement improves reliability. PR10.3 Disclosure: <u>Liability</u> – unclear protocols → misinformation; <u>Benefit</u> – disclosure enhances confidence. PR10.4 Grievance: <u>Liability</u> – no complaint channel → reduced usefulness; <u>Benefit</u> – feedback loop improves system quality. 							
Safe HGV Parking System							
<ul style="list-style-type: none"> PR10.2 SEP: <u>Liability</u> – exclusion of drivers from engagement → poor uptake; <u>Benefit</u> – engagement increases usability and acceptance. PR10.3 Disclosure: <u>Liability</u> – lack of info on rules/benefits → low use; <u>Benefit</u> – proactive disclosure improves safety and uptake. PR10.4 Grievance: <u>Liability</u> – no reporting channel → unresolved safety issues; <u>Benefit</u> – grievance improves driver welfare and safety perception. 							
HAZMAT System							
<ul style="list-style-type: none"> PR10.1 <u>Liability</u> – Stakeholders such as emergency services, transport operators, and nearby communities have not yet been fully identified. <u>Benefit</u> – Proper stakeholder mapping will improve coordination and communication during hazardous goods incidents. PR10.2 <u>Liability</u> – No formal Stakeholder Engagement Plan (SEP) has been developed, creating a risk of limited awareness or participation. <u>Benefit</u> – Preparing an SEP will ensure structured engagement with authorities and communities affected by the system. PR10.3 <u>Liability</u> – Lack of clear disclosure on system operation may raise public mistrust or concerns over surveillance and data use. <u>Benefit</u> – Transparent disclosure will enhance public trust and demonstrate the system’s road safety purpose. 							

No.	Action	Environmental & Social Risks (Liability/Benefits)	Requirement (Legislative, EBRD PR, Best Practice)	Resources, Investment Needs, Responsibility	Timetable	Target and Evaluation Criteria for Successful Implementation	Status
							<ul style="list-style-type: none"> PR10.4 <u>Liability</u> – No specific grievance mechanism is in place for ITS-related issues; current process managed informally. <u>Benefit</u> – Implementing a dedicated grievance mechanism ensures accountability and responsiveness to stakeholders.
National Traffic Management Centre (NTMC)							
							<ul style="list-style-type: none"> PR10.1 <u>Liability</u> – Stakeholders such as police, emergency services, and media are not yet systematically mapped. <u>Benefit</u> – Identifying and engaging these actors will enhance coordination during emergencies and improve traffic information flow. PR10.2 <u>Liability</u> – Absence of an SEP may reduce public understanding of NTMC’s purpose and benefits. <u>Benefit</u> – Developing an SEP will promote transparency, raise awareness, and improve cooperation among institutions. PR10.3 <u>Liability</u> – Limited communication on NTMC operations could lead to misinformation or low visibility. <u>Benefit</u> – Information campaigns and open communication strengthen public confidence and institutional credibility. PR10.4 <u>Liability</u> – The grievance process is still handled by Monteput and not extended to NTMC operations. <u>Benefit</u> – Creating an NTMC-specific grievance mechanism ensures systematic handling of user and institutional feedback.
National Access Point (NAP)							
							<ul style="list-style-type: none"> PR10.1 <u>Liability</u> – Stakeholders in data sharing (institutions, developers, citizens) not yet clearly identified. <u>Benefit</u> – Stakeholder mapping will support collaboration and data quality improvement. PR10.2 <u>Liability</u> – No engagement framework for public data dissemination or feedback mechanisms. <u>Benefit</u> – A data-oriented SEP promotes open communication and responsible data management. PR10.3 <u>Liability</u> – Lack of transparent disclosure on data protection may raise privacy concerns. <u>Benefit</u> – Clear communication on data use and safeguards improves trust and compliance with EU data standards. PR10.4 <u>Liability</u> – Absence of a grievance process for data-related complaints or corrections. <u>Benefit</u> – Establishing a grievance mechanism strengthens accountability and user confidence in the NTDC platform.

SCHEDULE 4 - GREEN PROJECT MONITORING PLAN

The following Green indicators would be monitored through GPMP:

Key Performance Indicators	Reporting frequency	First Reporting Due by	Purpose of reporting KPI	Baseline and assumptions *	Target	Reporting channel	Placement of KPI in the legal agreement
Implementation of the ITS Systems	One-off -	2027	Green finance	No ITS currently deployed	ITS financed by the project installed and under operation	- AESR	GPMP Exhibit
Emergency response plans for extreme climate events using the ITS installed.	One-off	2028	Green finance	No use of ITS for early warning and for emergency response planning against extreme climate events	Emergency response plans for extreme climate events integrating ITS functionalities into early warning systems and operational protocols developed and approved	- AESR	GPMP Exhibit

SCHEDULE 5 – LEGISLATIVE RECOMMENDATIONS

In light of Montenegro's obligations under the Stabilisation and Association Process, the Transport Community Treaty, and its ongoing alignment with the EU acquis in preparation for full EU membership, it is both necessary and urgent to undertake a comprehensive reform of the domestic legislative framework governing the deployment, operation, and oversight of Intelligent Transport Systems (ITS).

The Law on Roads ("Official Gazette of Montenegro", No. 82/20 and 140/22) shall be amended as follows:

- Introduce a legal definition of ITS that expressly includes already identified systems such as Road Meteorological Information Systems, HGV Parking Areas (SSPAs), AI-based control platforms, vehicle-to-infrastructure (V2I) communication modules, and real-time traffic information services.
- Establish an obligation for the interoperability of ITS infrastructure with the European Union's ITS architecture, including mandatory compliance with DATEX II and CEN/ISO technical specifications, in accordance with Directive 2010/40/EU.
- Enact provisions recognising Safe and Secure Parking Areas (SSPAs) as a regulated category of public infrastructure, with explicit requirements concerning:
 - Availability of real-time data,
 - Minimum safety and security standards,
 - Protection of personal and commercial data.
- Extend the application of Article 58 concerning tunnel safety standards to all tunnels up to and exceeding 500 meters in length, irrespective of their inclusion in the TEN-T network, in line with the best practices derived from Directive 2004/54/EC.
- Mandate the integration of ITS control and monitoring systems in tunnels with the NTMC, with legal provisions requiring their operational certification and periodic audit.

To complement the primary legislative amendments, it is necessary to adopt or revise the following implementing acts:

- A Rulebook on ITS Interoperability and Certification, establishing procedures and technical standards for the approval of ITS systems, consistent with EU delegated acts under Directive 2010/40/EU.
- Amend the Regulation on the Use of Traffic Monitoring Devices to specify legal responsibilities for data processing, operational transparency, equipment calibration, and evidence preservation.

- Issue a Rulebook on Safe and Secure HGV Parking Areas, prescribing minimum infrastructure and digital service standards, including data sharing requirements with EU platforms.
- Update the Rulebook on Traffic Signalisation to reflect evolving ITS functions, particularly real-time control algorithms, automatic mode operation, and integration with centralised traffic management systems.

Nezvaničan prevod
[VERZIJA PRIJE POTPISIVANJA]

(Broj operacije 56903)

UGOVOR O KREDITU
(Inteligentni transportni sistemi za puteve)

između

CRNA GORA

i

EVROPSKA BANKA
ZA REKONSTRUKCIJU I RAZVOJ

Datum _____ 2026

Error! Unknown document property name.

SADRŽAJ

ČLAN I - STANDARDNI USLOVI I ODREDBE; DEFINICIJE	4
ČLAN II - GLAVNI USLOVI ZAJMA	6
ČLAN III – IZVRŠENJE PROJEKTA	7
ČLAN IV - OBUSTAVA; UBRZANJE; OTKAZIVANJE.....	13
ČLAN V - STUPANJE NA SNAGU	13
ČLAN VI - RAZNO	14
PRILOG 1 - OPIS PROJEKTA.....	1
PRILOG 2 - KATEGORIJE I POVLAČENJA.....	1
PRILOG 3 - PLAN DJELOVANJA ZA ZAŠTITU OKOLIŠA I DRUŠTVA.....	1
PRILOG 4 - PLAN PRAĆENJA ZELENOG PROJEKTA	1
PRILOG 5 – ZAKONODAVNE PREPORUKE.....	1

UGOVOR O KREDITU

UGOVORod _____ 2026. godine između CRNE GORE („Zajmoprimac“) i EVROPSKE BANKE ZA OBNOVU I RAZVOJ („Banka“).

PREAMBULA

UZIMAJUĆI U OBZIR,Banka je osnovana kako bi obezbijedila finansiranje specifičnih projekata za podsticanje tranzicije ka otvorenim tržišno orijentisanim ekonomijama i promovisanje privatne i preduzetničke inicijative u određenim zemljama koje su posvećene i primjenjuju principe višestranačke demokratije, pluralizma i tržišne ekonomije;

UZIMAJUĆI U OBZIR,Zajmoprimac namjerava implementirati Projekt kako je opisano u Prilogu 1, koji je osmišljen da pomogne Zajmoprimcu u razvoju i implementaciji inteligentnih transportnih sistema („ITS“) na putnoj mreži Crne Gore („Projekat“);

UZIMAJUĆI U OBZIR,Zajmoprimac je zatražio pomoć od Banke u finansiranju dijela Projekta; i

UZIMAJUĆI U OBZIR, Banka je, na osnovu, između ostalog, prethodno navedenog, pristala da odobri zajam Zajmoprimcu u iznosu od 30.000.000 EUR, u skladu sa uslovima i odredbama utvrđenim ili na koje se upućuje u ovom Ugovoru.

SADA, STOGA, stranke se ovim sporazumevaju o sljedećem:

ČLAN I - STANDARDNI USLOVI I ODREDBE; DEFINICIJE

Član 1.01. Uključivanje Standardnih uslova i odredbi

Sve odredbe Standardnih uslova i odredbi Banke od 1. maja 2025. godine ovim se uključuju u ovaj Ugovor i primjenjuju na njega sa istom snagom i efektom kao da su u potpunosti navedene u njemu.

Odjeljak 1.02. Definicije

Gdje god se koriste u ovom Ugovoru (uključujući Preambulu i Priloge), osim ako nije drugačije navedeno ili kontekst drugačije ne zahtijeva, termini definirani u Preambuli imaju odgovarajuća značenja koja su im tamo data, termini definirani u Standardnim uvjetima i odredbama imaju odgovarajuća značenja koja su im tamo data, a sljedeći termini imaju sljedeća značenja:

"Ovlaštenje zajmoprimca"

"Predstavnik" označava osobu navedenu u članu 2.04.

"ClientNet" označava online portal Banke za prenos dokumenata i informacija između Banke i njenih klijenata, kao i bilo koju zamjensku web stranicu o kojoj Banka može s vremena na vrijeme obavijestiti Zajmoprimca.

"Glavni dobavljač" označava dobavljače i poddoblavljače koji obezbjeđuju robu, opremu ili materijale neophodne za Projekat.

"Pravila nabavke EBRD-a" označavaju Politike i pravila nabavke za projekte koje finansira Evropska banka za obnovu i razvoj od 15. maja 2022. godine, osim ako se strane u ovom ugovoru pismeno ne dogovore drugačije.

"Politika provođenja i

"Procedure" označava Politiku i procedure Banke za sprovođenje zakona od 4. oktobra 2017. godine.

"Okoliš i

"Plan socijalnih akcija" označava plan mjera za ublažavanje i poboljšanje okolišnih i socijalnih uticaja, čija je kopija priložena ovom dokumentu kao Prilog 3, budući da se takav plan može s vremena na vrijeme mijenjati uz prethodnu pismenu saglasnost Banke u skladu sa Odjeljkom 3.04(d).

"Okoliš i

"Socijalno pravo" označava bilo koji primjenjivi zakon u bilo kojoj relevantnoj jurisdikciji, koji se odnosi na zaštitu okoliša, radnika, zajednica ili osoba na koje projekat utiče.

"Ekološki i društveni

"Predmet" označava bilo koji predmet bilo kojeg zakona o zaštiti okoliša i društvenih pitanja, bilo kojeg zahtjeva o zaštiti okoliša i društvenih pitanja ili Akcionog plana za zaštitu okoliša i društvenih pitanja.

"Ekološki i društveni

"Zahtjevi" označavaju Zahtjeve za zaštitu okoliša i društvo od 1 do 8 i 10 (ili, ovisno o kontekstu, bilo koji od takvih Zahtjeva za zaštitu okoliša i društva) iz Zahtjeva za zaštitu okoliša i društva od 22. oktobra 2024. godine, a koji se odnose na Politiku zaštite okoliša i društva Banke od 22. oktobra 2024. godine.

"Monitoring zelenih projekata"

"Plan" označava plan dogovoren s Bankom, u kojem se navode ključni pokazatelji učinka koji se odnose na tranziciju na zelenu ekonomiju, klimatski rizik i usklađenost s ciljevima Pariškog sporazuma, navedenim u Prilogu 4, s obzirom na to da se takav plan može s vremena na vrijeme mijenjati uz prethodnu pismenu saglasnost Banke.

„Pariški sporazum“ označava međunarodni ugovor usvojen 21. svzasjedanje Konferencije stranaka Okvirne konvencije Ujedinjenih naroda o klimatskim promjenama (FCCC/CP/2015/10/Dodatak 1).

"PIU" označava jedinicu za implementaciju projekta na koju se odnosi Odjeljak 3.02.

"Agencija za izvršenje projekta" označava Ministarstvo saobraćaja Crne Gore.

Član 1.03. Tumačenje

U ovom Sporazumu, pozivanje na određeni Član, Odjeljak ili Prilog, osim ako nije drugačije navedeno u ovom Sporazumu, tumačit će se kao pozivanje na taj određeni Član ili Odjeljak ili Prilog ovog Sporazuma.

ČLAN II - GLAVNI USLOVI ZAJMA

Član 2.01. Iznos i valuta

Banka se slaže da će Zajmoprimcu, pod uslovima utvrđenim ili na koje se upućuje u ovom Ugovoru, dati kredit u iznosu do 30.000.000 EUR (trideset miliona eura).

Član 2.02. Ostali finansijski uslovi zajma

(a) Bez obzira na Član 2.02(h) u nastavku i Član 3.05(c) Standardnih uslova i odredbi, Minimalni iznos povlačenja iznosi 500.000 EUR.

(b) Minimalni iznos prijevremene uplate iznosi 1.000.000 EUR.

(c) Minimalni iznos za otkazivanje iznosi 500.000 EUR, ili u slučaju da je Raspoloživi iznos manji od 500.000 EUR, preostali iznos.

(d) Datumi plaćanja kamate su 15. april i 15. oktobar svake godine.

(e)(1) Zajmoprimac će otplatiti Zajam u 24 jednake (ili što je moguće sličnije jednake) polugodišnje rate 15. aprila i 15. oktobra svake godine, s tim da je prvi Datum otplate Zajma 15. april 2029. godine, a posljednji Datum otplate Zajma 15. oktobar 2041. godine.

(2) Bez obzira na prethodno navedeno, U slučaju da (i) Zajmoprimac ne povuče cijeli iznos Zajma prije prvog Datuma otplate Zajma navedenog u ovom Odjeljku 2.02(e), i (ii) Banka produži Posljednji datum raspoloživosti naveden u Odjeljku 2.02(f) u nastavku do datuma koji pada nakon takvog prvog Datuma otplate Zajma, tada će se iznos svakog povlačenja izvršenog na ili nakon prvog Datuma otplate Zajma dodijeliti za otplatu u jednakim iznosima na nekoliko Datuma otplate Zajma koji padnu nakon datuma takvog povlačenja (pri čemu će Banka po potrebi prilagođavati tako dodijeljene iznose kako bi se u svakom slučaju postigli cijeli brojevi). Banka će s vremena na vrijeme obavještavati Zajmoprimca o takvim dodjelama.

(f) Posljednji datum dostupnosti bit će treći (3rd) godišnjice ovog Ugovora ili takav kasniji datum koji Banka može po vlastitom nahođenju utvrditi i obavijestiti Zajmoprimca.

(g) Stopa naknade za angažovanje sredstava iznosi 0,5% godišnje.

(h) Provizija za početni dio obračunava se po stopi i na način utvrđen u Standardnim uslovima i odredbama.

(i) Zajam podliježe Promjenjivoj kamatnoj stopi. Bez obzira na prethodno navedeno, Zajmoprimac može, kao alternativu plaćanju kamate po Promjenjivoj kamatnoj stopi na cijeli ili bilo koji dio Zajma koji je u to vrijeme neotplaćen, odabrati plaćanje kamate po Fiksnoj kamatnoj stopi na takav dio Zajma u skladu s Odjeljkom 3.04(c) Standardnih uvjeta i odredbi.

Član 2.03. Direktna povlačenja

Raspoloživi iznos može se s vremena na vrijeme povlačiti u skladu s odredbama Priloga 2 za finansiranje (1) nastalih rashoda (ili, ako Banka tako pristane, rashoda koji će biti nastali) u vezi s razumnim troškovima robe, radova i usluga potrebnih za Projekt, i (2) Naknade za početni dio projekta.

Član 2.04. Ovlašteni predstavnik za povlačenje sredstava

Ministar finansija Zajmoprimca određen je za ovlaštenog predstavnika Zajmoprimca u svrhu poduzimanja bilo koje radnje koja se zahtijeva ili je dozvoljena prema odredbama Odjeljka 2.03 i prema odredbama Odjeljaka 3.01 i 3.02 Standardnih uslova i odredbi.

ČLAN III – IZVRŠENJE PROJEKTA

Član 3.01. Ostali afirmativni projektni ugovori

Pored općih obaveza utvrđenih u članu IV Standardnih uslova i odredbi, Zajmoprimac će, osim ako se Banka drugačije ne dogovori:

(a) staviti na raspolaganje Agenciji za izvršenje projekta sredstva Zajma za realizaciju Projekta pod uslovima prihvatljivim za Banku;

(b) naložiti Agenciji za izvršenje projekta da preduzme sve potrebne mjere za implementaciju Projekta i da se pridržava relevantnih uslova ovog Ugovora;

(c) naložiti Agenciji za izvršenje projekta da osnuje Jedinicu za implementaciju projekta sa adekvatnim resursima i odgovarajuće kvalifikovanim osobljem angažovanim u skladu sa uslovima i odredbama zadovoljavajućim za Banku, te osigurati kontinuitet rada Jedinice za implementaciju projekta do završetka Projekta;

(d) nabaviti, najkasnije do trećeg (3rd) godišnjice ovog Sporazuma, usvajanje mape puta za kibernetičku sigurnost usklađene s okvirom kritičnih sigurnosnih kontrola CIS-a (CIS18);

(e) nabavka, najkasnije do trećeg (3rd) godišnjica ovog Sporazuma, odobrenje i usvajanje te stupanje na snagu propisa i zahtjeva koji regulišu prevoz opasnih materija, a koji su zadovoljavajući za Banku;

(f) nabaviti, najkasnije do trećeg (3rd) godišnjica ovog Sporazuma, usvajanje operativnih priručnika koji se odnose na planove za reagovanje u hitnim slučajevima koji su zadovoljavajući za Banku;

(g) e oslobodeni poreza (uključujući, bez ograničenja, PDV) i carina (uključujući, bez ograničenja, sve carine) sva roba, radovi i usluge (uključujući konsultantske usluge), nabavljeni za Projekt i finansirani iz sredstava Zajma koje je Banka stavila na raspolaganje, ili osigurati njihovu naknadu.

Odjeljak 3.02. Jedinica za implementaciju projekta

Radi koordinacije, upravljanja, praćenja i evaluacije svih aspekata implementacije Projekta, uključujući nabavku robe, radova i usluga, kao i konsultantskih usluga za Projekt, Zajmoprimac će, osim ako nije drugačije dogovoreno sa Bankom, naložiti Agenciji za izvršenje Projekta da osnuje i u svakom trenutku tokom izvršenja Projekta

upravlja jedinicom za implementaciju projekta sa adekvatnim resursima i odgovarajuće kvalifikovanim osobljem, u skladu sa uslovima i odredbama prihvatljivim za Banku.

Član 3.03. Nabavka

Za potrebe Odjeljka 4.03 Standardnih uvjeta i odredbi, osim ako se Banka drugačije ne dogovori, Zajmoprimac će se pridržavati i osigurati da se sva roba, radovi i usluge, kao i konsultantske usluge potrebne za Projekt, a koje će se financirati iz sredstava Zajma, nabavljaju u skladu s Pravilima nabavke EBRD-a, a primjenjivat će se sljedeće:

(a) Roba, radovi i usluge, kao i konsultantske usluge, nabavljaju se putem otvorenih konkurentskih postupaka.

(b) Za potrebe Odjeljka 3.03(a), postupci za otvorene konkurentske postupke, direktno ugovaranje, nabavku robe, nabavku u skladu s nacionalnim zakonima i nabavku od strane komunalnih preduzeća utvrđeni su u Odjeljku III Pravila nabavke EBRD-a.

(c) Svi ugovori podliježu procedurama pregleda utvrđenim u Pravilima nabavke EBRD-a i podliježu prethodnom pregledu od strane Banke.

Član 3.04. Sporazumi o usklađenosti s propisima o zaštiti okoliša i društvu

Bez ograničavanja općenitosti Odjeljaka 4.02(a), 4.04(a)(iii) i 5.02(c)(iii) Standardnih uslova i odredbi, i osim ako se Banka drugačije ne dogovori:

(a) Osim ako nije drugačije navedeno u Akcionom planu za zaštitu okoliša i socijalna pitanja, Zajmoprimac će izvršiti Projekt, i natjerat će Izvršnu agenciju za projekt i bilo kojeg izvođača radova da to učine. u skladu sa ekološkim i društvenim zahtjevima.

(b) Zajmoprimac će (i, ako je primjenjivo, obezbijediti da to uradi Agencija za izvršenje projekta) natjerati svakog Glavnog dobavljača da preduzme odgovarajuće mjere kako bi adekvatno spriječio i ublažio, na način zadovoljavajući za Banku, sve rizike u vezi sa ekološkim i društvenim pitanjima povezanim sa Glavnim dobavljačima identifikovanim tokom početne procjene rizika ili tekućeg praćenja Projekta.

(c) Bez ograničavanja prethodno navedenog, Zajmoprimac će, i obezbijediti od Agencije za izvršenje projekta da savjesno sprovodi i pridržava se Akcionog plana za zaštitu životne sredine i socijalna pitanja. i pratiti sprovođenje takvog plana u skladu sa odredbama o praćenju sadržanim u takvom planu.

(d) Zajmoprimac i Banka se mogu s vremena na vrijeme dogovoriti o izmjenama Plana djelovanja za zaštitu okoliša i društva kao odgovor na promjene u okolnostima Projekta ili Zajmoprimca, nepredviđene događaje i rezultate monitoringa. Bez ograničavanja općenitosti prethodno navedenog:

(1) ako postoji bilo kakav negativan uticaj na okoliš ili društvo ili problem koji nije bio predviđen ili razmatran u Akcionom planu za okoliš i društvo, bilo u potpunosti ili u pogledu njegove ozbiljnosti;

(2) ako bilo koja mjera za ublažavanje utjecaja utvrđena u Akcionom planu za zaštitu okoliša i društvena pitanja nije dovoljna da eliminiše ili smanji bilo koji ekološki ili društveni utjecaj na nivo predviđen relevantnim Akcionim planom za zaštitu okoliša i društvena pitanja u roku utvrđenom u Akcionom planu za zaštitu okoliša i društvena pitanja; ili

(3) ako je Zajmoprimac, Banka ili inspekcija bilo kojeg regulatornog ili provedbenog tijela utvrdila bilo kakvu materijalnu neusklađenost s Planom djelovanja za okoliš i socijalna pitanja ili bilo kojim Zakonom o okolišu i socijalnim pitanjima,

Zajmoprimac će, čim to bude razumno izvodljivo i uz saglasnost Banke, razviti i uključiti u Akcioni plan za zaštitu okoliša i društvena pitanja dodatne ili revidirane mjere ublažavanja koje mogu biti potrebne za postizanje usklađenosti sa Zahtjevima za zaštitu okoliša i društvena pitanja, Akcionim planom za zaštitu okoliša i društvena pitanja ili Zakonima o zaštiti okoliša i društvenim pitanjima, u svakom slučaju na način zadovoljavajući za Banku.

Član 3.05. Konsultanti

(a) Radi pomoći u implementaciji Projekta, Zajmoprimac će, osim ako nije drugačije dogovoreno s Bankom, zaposliti ili osigurati da se angažuju, po potrebi, i koristiti konsultante čije su kvalifikacije, iskustvo i opis poslova zadovoljavajući za Banku, uključujući:

(1) konsultanti koji će pomoći PIU-u;

(2) konsultanti koji će pomoći u nadzoru implementacije Projekta.

(b) Zajmoprimac će (ili će obezbijediti da to obezbijedi Agencija za izvršenje projekta) besplatno obezbijediti svim konsultantima angažovanim da pomognu u pitanjima koja se odnose na Projekat ili poslovanje Zajmoprimca sve objekte i podršku potrebnu za obavljanje njihovih funkcija, uključujući kancelarijski prostor, opremu i pribor za fotokopiranje, sekretarske usluge i prevoz, kao i sve dokumente, materijale i druge informacije koje mogu biti relevantne za njihov rad.

Član 3.06. Učestalost izvještavanja i zahtjevi za podnošenje

(a) Počevši od Datuma stupanja na snagu, Zajmoprimac će, putem Agencije za izvršenje projekta, dostavljati Banci kvartalne periodične izvještaje o napretku Projekta, sve dok se Projekt ne završi, a čije će dovršetak biti podložan pismenoj potvrdi Banke. Takvi izvještaji moraju se dostaviti najkasnije 45 dana nakon završetka tromjesečnog perioda i moraju sadržavati:

(1) kratko ažuriranje tehničkog opisa promjena Projekta, uz objašnjenje razloga za značajne promjene (ako ih ima) u odnosu na početni obim;

(2) ažuriranje datuma završetka svake komponente Projekta, uz objašnjenje razloga za svako moguće kašnjenje, uključujući fizički i finansijski napredak;

(3) ažuriranje troškova Projekta, uz objašnjenje razloga za sve moguće varijacije troškova u odnosu na prvobitno planirane troškove;

(4) ažuriranje o izvorima sredstava (ako ih ima);

(5) opis svakog većeg problema koji ima utjecaj na okoliš, pogođene osobe ili lokalnu zajednicu;

(6) ažuriranje plana nabavke;

(7) izvještaj o svakom značajnom problemu koji se pojavio i svakom značajnom riziku koji može uticati na završetak ili rad Projekta;

(8) informacije o svim pravnim postupcima koji se tiču Projekta koji su možda u toku.

(b) Počevši od Datuma stupanja na snagu, pa sve do otplate ili otkazivanja punog iznosa Zajma, Zajmoprimac će, putem Agencije za izvršenje projekta, dostavljati Banci, u formi i sadržaju zadovoljavajućem za Banku, godišnje izvještaje o pitanjima zaštite okoliša i socijalnih pitanja koja proizlaze iz odnosa sa Zajmoprimcem ili Projektom, kako je navedeno u Odjeljku 5.02(c)(iii) Standardnih uslova i odredbi, u roku od 60 dana nakon završetka godine za koju se izvještava. Takvi izvještaji će sadržavati informacije o sljedećim specifičnim pitanjima:

(1) informacije o usklađenosti Zajmoprimca sa Zahtjevima za zaštitu okoliša i socijalnim zahtjevima opisanim u Odjeljku 3.04(a) i implementaciji Akcionog plana za zaštitu okoliša i socijalnih zahtjeva;

(2) informacije o tome kako je Zajmoprimac pratio usklađenost sa Zahtjevima zaštite okoliša i socijalnim pitanjima i Akcionim planom zaštite okoliša i socijalnim pitanjima od strane bilo kojeg izvođača angažovanog za Projekat, te sažetak svakog materijalnog nepoštovanja Zahtjeva zaštite okoliša i socijalnim pitanjima i Akcionog plana zaštite okoliša i socijalnim pitanjima od strane takvog izvođača, kao i svih mjera preduzetih za otklanjanje takvog nepoštovanja;

(3) informacije o implementaciji plana angažmana zainteresovanih strana i mehanizma za pritužbe koji se zahtijeva u skladu sa Zahtjevom za zaštitu okoliša i društvo 10, uključujući sažetak svih primljenih pritužbi i kako su te pritužbe riješene;

(4) informacije o poštivanju zakona o zaštiti okoliša i socijalnih pitanja od strane Zajmoprimca u vezi s Projektom, uključujući opis bilo kakvog zahtjeva, postupka, naloga ili istrage pokrenute ili zapriječene protiv Zajmoprimca, status bilo kojeg odobrenja potrebnog za Projekt, rezultate bilo koje inspekcije koju je provelo bilo koje regulatorno tijelo, bilo kakvo kršenje važećih zakona, propisa ili standarda i bilo kakvu korektivnu mjeru ili kaznu u vezi s takvim kršenjem, sažetak bilo kojeg materijalnog obavještenja, izvještaja i druge komunikacije o pitanjima zaštite okoliša i socijalnih pitanja u vezi s Projektom koju je Zajmoprimac dostavio bilo kojem regulatornom tijelu i sve druge okolnosti koje dovode do odgovornosti Zajmoprimca za bilo koje pitanje zaštite okoliša i socijalno pitanje;

(5) informacije o upravljanju zdravljem i sigurnošću na radu i evidenciji o zdravlju i sigurnosti na radu u okviru Projekta, uključujući stope nesreća, incidenata s izgubljenim radnim vremenom i zamalo promašenih događaja, sve preventivne ili ublažavajuće mjere koje je poduzeo ili planirao Zajmoprimac, promjene u sigurnosnim službama angažovanim za Projekt, svaku obuku osoblja o zdravlju i sigurnosti na radu i sve druge inicijative u vezi s upravljanjem zdravljem i sigurnošću na radu koje je implementirao ili planirao Zajmoprimac;

(6) sažetak bilo kakve promjene u zakonima o zaštiti okoliša i socijalnim pitanjima koja može imati materijalni utjecaj na Projekt;

(7) kopije svih informacija o pitanjima zaštite okoliša i društva koje Zajmoprimac periodično dostavlja svojim dioničarima ili široj javnosti; i

(8) informacije o ključnim pokazateljima uspješnosti kako je navedeno u Planu praćenja zelenog projekta.

(c) Odmah po nastanku bilo kakvog incidenta ili nesreće u vezi sa Zajmoprimcem ili Projektom koji ima ili će vjerovatno imati značajan negativan uticaj na okolinu, radnike ili na javno zdravlje ili sigurnost i bezbjednost na radu, Zajmoprimac će obavijestiti Banku i odmah nakon toga obavijestiti Banku o tome, navodeći prirodu takvog incidenta ili nesreće i sve korake i sve korektivne mjere koje Zajmoprimac preduzima da bi ih otklonio. Zajmoprimac će odmah obavijestiti Banku i redovno je obavještavati o svakoj istrazi koju Zajmoprimac provodi u vezi sa takvom nesrećom ili incidentom i njenom ishodu. U slučajevima kada incident uključuje osjetljive informacije u vezi sa osobom ili bilo kakav rizik od odmazde, početna obavijest Banci neće sadržavati nikakve detalje o identitetu uključenih osoba. Bez ograničavanja općenitosti prethodno navedenog,

(1) Incident ili nesreća se odnosi na Projekt ako se dogodi na bilo kojoj lokaciji koja se koristi za Projekt ili ako su je uzrokovali radnici Projekta i/ili objekti, oprema, vozila ili plovila koja se koriste za Projekt ili su u vezi s Projektom (bez obzira na to da li se koriste na bilo kojoj lokaciji Projekta i bez obzira na to da li ih koriste ovlaštene ili neovlaštene osobe);

(2) Smatra se da incident ili nesreća imaju značajan negativan utjecaj na okoliš ili na javno zdravlje ili sigurnost ili sigurnost na radu ako:

(A) bilo koji primjenjivi zakon zahtijeva obavještavanje bilo kojeg državnog organa o takvom incidentu ili nesreći,

(B) takav incident ili nesreća uključuje smrtni slučaj bilo koje osobe (bez obzira da li je ta osoba zaposlena kod Zajmoprimca ili ne);

(C) više od jedne osobe (bez obzira da li su te osobe zaposlene kod Zajmoprimca ili ne) je zadobilo ozbiljnu povredu koja zahtijeva hospitalizaciju;

(O) takav incident uključuje nasilje, maltretiranje, zastrašivanje i/ili iskorištavanje ili navod o nasilju, maltretiranju, zastrašivanju i/ili iskorištavanju, uključujući bilo koji oblik seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja;

(E) takav incident uključuje prisilni i dječji rad u vezi s Projektom;

(Ž) takav incident uključuje bilo koji oblik odmazde; ili

(G) takav incident ili nesreća je postala, ili će vjerovatno postati, javno poznata, bilo putem medijskog izvještavanja ili na drugi način.

(e) Zajmoprimac će odmah obavijestiti Banku o svakom značajnom protestu ili peticiji radnika ili javnosti usmjerenoj protiv ili u vezi sa Zajmoprimcem ili Projektom, koja bi mogla imati materijalno negativan uticaj na Zajmoprimca ili Projekt ili koja je postala, ili će vjerovatno postati, javno poznata putem medijskog izvještavanja ili na drugi način. U roku od deset dana nakon bilo kakve takve obavijesti, Zajmoprimac će podnijeti zadovoljavajući izvještaj Banci u kojem će navesti ishod istrage Zajmoprimca o takvom protestu i sve korake koje je Zajmoprimac poduzeo ili predložio da preduzme radi rješavanja pitanja pokrenutih u protestu ili peticiji.

ČLAN IV - OBUSTAVA; UBRZANJE; OTKAZIVANJE

Član 4.01. Suspenzija

Za potrebe Odjeljka 7.01(a)(xvii) Standardnih uvjeta i odredbi navedeno je sljedeće: zakonodavni i regulatorni okvir koji se primjenjuje na transportni sektor na teritoriji Zajmoprimca mora biti izmijenjen, suspendiran, ukinut, poništen ili odbačen na način koji nije pismeno odobrila Banka.

Član 4.02. Ubrzanje dospijeća

Za potrebe Odjeljka 7.06(f) Standardnih uvjeta i odredbi navedeno je sljedeće: bilo koji od događaja navedenih u Odjeljku 4.01 mora se dogoditi i trajati bez pravnog lijeka trideset (30) dana nakon što je Banka o tome obavijestila Zajmoprimca.

ČLAN V - STUPANJE NA SNAGU

Član 5.01. Uslovi koji prethode stupanja na snagu: Pravno mišljenje

Za potrebe člana 9.03(a) Standardnih uslova i odredbi, mišljenje ili mišljenja pravnog savjetnika u ime Zajmoprimca daje Zaštitnik imovinsko-pravnih interesa Crne Gore.

Član 5.02. Raskid zbog nestupanja na snagu

Datum od 180 dana nakon datuma ovog Ugovora određen je za potrebe Odjeljka 9.04 Standardnih uvjeta i odredbi.

Član 5.03. Uslovi koji prethode prvom povlačenju sredstava

Bez obzira na Član 2.02(h) iznad i Član 3.05(c) Standardnih uslova i odredbi, obaveza Banke da izvrši prvo povlačenje Zajma podliježe ispunjenju sljedećih prethodnih uslova u formi i suštini zadovoljavajućim za Banku:

- (a) PIU je osnovan i funkcioniše u skladu s ovim Sporazumom.
- (b) Banka mora primiti zadovoljavajuće dokaze da je Agencija za izvršenje projekta imenovala konsultante za podršku i nadzor PIU-a za Projekat.
- (c) Banka mora primiti (i) pisanu potvrdu od Agencije za izvršenje projekta koju je potpisao Ministar saobraćaja i (ii) prateće dokaze zadovoljavajuće za Banku, kojima se potvrđuje da su sve zakonske mjere i provedbeni akti opisani u Prilogu 5 usvojeni i stupili na snagu (ili, gdje je primjenjivo, objavljeni u Službenom listu Crne Gore ili drugoj službenoj publikaciji u skladu sa zakonima Crne Gore sa navedenim datumom stupanja na snagu).

ČLAN VI - RAZNO

Član 6.01. Obavještenja

(a) Sljedeće adrese su navedene za potrebe Odjeljka 10.01 Standardnih uvjeta i odredbi, osim što će se svaka obavijest smatrati dostavljenom ako je dostavljena lično, poštom ili u pdf ili sličnom formatu putem elektroničke pošte:

Za Zajmoprimca:

Ministarstvo finansija Crne Gore
Stanka Dragojevića 2
81000 Podgorica
Crna Gora

Pažnja: Ministar finansija

E-pošta: mf@mif.gov.me

Za Banku:

Evropska banka za obnovu i razvoj
Bank Street 5
London E14 4BG
Ujedinjeno Kraljevstvo

Pažnja: Bankarske usluge / Broj operacije 56903

Telefon: +44 20 7338 6000
E-pošta: bankingservices@ebrd.com

(b) Banka može pozvati Zajmoprimca da se registruje za korištenje ClientNet-a ili drugog oblika elektronske komunikacije i, ako se Zajmoprimac i Banka slože da koriste ClientNet ili takav drugi oblik elektronske komunikacije, svako obavještenje, zahtjev ili druga komunikacija od Zajmoprimca Banci ili od Banke Zajmoprimcu (osim bilo kojeg obavještenja, zahtjeva ili druge komunikacije za koju se ovim Ugovorom zahtijeva da bude u originalu, ovjerenoj ili štampanoj kopiji), može se, u skladu sa uslovima i odredbama ClientNet-a ili takvog drugog oblika elektronske komunikacije, dati ili izvršiti objavljivanjem takvog obavještenja, zahtjeva ili druge komunikacije na ClientNet-u ili poslati u skladu sa uslovima dogovorenim u vezi sa takvim drugim oblikom elektronske komunikacije.

(c) Svaka obavijest, zahtjev ili druga komunikacija dostavljena lično, avionskom poštom ili faksom ili putem ClientNet-a ili drugog dogovorenog oblika elektronske komunikacije stupit će na snagu tek kada bude stvarno primljena (ili stavljena na raspolaganje) u čitljivom obliku, pod uvjetom da će se svaka obavijest, zahtjev ili druga komunikacija koja je primljena (ili stavljena na raspolaganje) nakon 17:00 sati na mjestu na kojem stranka kojoj je poslana relevantna obavijest, zahtjev ili komunikacija ima svoju adresu u svrhu ovog Ugovora smatrati stupajućim na snagu tek sljedećeg dana.

(d) U nastavku su navedena imena, titule i adrese e-pošte osoba određenih kao početni kontakti Zajmoprimca u svrhu bilo kakvog poziva koji Banka može poslati Zajmoprimcu u vezi s ClientNet-om:

<i>Ime</i>	<i>Naslov</i>	<i>E-mail adresa</i>	<i>Jezik - engleski, ruski, francuski</i>
Novica Vuković	Ministar finansija	novica.vukovic@mif.gov.me	Engleski
Andrijana Ulić Rajović	Generalni direktor za javni dug	andrijana.ulic@mif.gov.me	Engleski

U POTVRDU ČEGA, Stranke u ovom ugovoru, djelujući preko svojih ovlaštenih predstavnika, potpisale su ovaj Ugovor u četiri primjerka i dostavile ga u Podgoricu, Crna Gora, na dan i godinu navedeni gore.

CRNA GORA

Od: _____

Ime: Novica Vuković

Titula: Ministar finansija

**EVROPSKA BANKA
ZA REKONSTRUKCIJU I RAZVOJ**

Od: _____

Ime: [_____]

Naslov: [_____]

PRILOG 1 - OPIS PROJEKTA

1. Svrha Projekta je da pomogne Zajmoprimcu u finansiranju razvoja i implementacije inteligentnog transportnog sistema (ITS) na putnoj mreži Crne Gore, što će pomoći u poboljšanju upravljanja drumskim saobraćajem i omogućiti korisnicima puteva da budu bolje informisani i da bezbjednije, koordiniranije i pametnije koriste mreže drumskog saobraćaja.

2. Projekat se sastoji od sljedećih dijelova, podložnih izmjenama o kojima se Banka i Zajmoprimac mogu s vremena na vrijeme dogovoriti:

Dio A: Implementacija ITS-a na glavnim putevima i autoputu A1, sistemi kontrole saobraćaja i tunela za Budos i Ivicu, parkirališta za teška teretna vozila na glavnim putevima i autoputu A1.

Dio B:(a) Podrška u implementaciji projekta i osiguranje da su tehničke specifikacije, zahtjevi i tenderska dokumentacija pogodni za otvoreni tender i usklađeni s Pravilima nabavke EBRD-a.

(b) Usluge nadzora.

Dio C: Provizija za početnu fazu.

3. Očekuje se da će projekat biti završen u roku od 36 mjeseci od datuma ovog Ugovora.

PRILOG 2 - KATEGORIJE I POVLAČENJA

Tabela priložena ovom Prilogu navodi Kategorije, iznos Zajma dodijeljen svakoj Kategoriji i postotak rashoda koji će se financirati u svakoj Kategoriji.

Prilog uz Prilog 2

Kategorija	Iznos kredita dodijeljen kategoriji (EUR)	Procenat rashoda koji će se financirati
Dio A: Kapitalni izdaci vezani za sisteme otvorenih puteva i tunela	28.150.000	100% vrijednosti ugovora bez ikakvih poreza
Dio B: 1. Podrška implementaciji projekta	560.000	100% vrijednosti ugovora bez ikakvih poreza
Dio B: 2. Usluge nadzora	990.000	100% vrijednosti ugovora bez ikakvih poreza
Dio C: Provizija za početnu fazu	300.000	100%
Ukupno	30.000.000	

PRILOG 3 - PLAN DJELOVANJA ZA ZAŠTITU OKOLIŠA I DRUŠTVA

Ne.	Akcija	Ekološki i društveni rizici (Obaveze/Koristi)	Zahtjev (Zakonodavna regulativa, odnosi s javnošću EBRD-a, najbolja praksa)	Resursi, potrebe za investicijama, odgovornost	Raspored	Cilj i kriteriji evaluacije za uspješnu implementaciju	Status	
PR1	Procjena i upravljanje utjecajima i problemima na okoliš i društvo							
1.1	Svi ITS sistemi	Razviti i implementirati Sistem upravljanja okolišem i društvenim pitanjima (ESMS) specifičan za projekat, usklađen sa EBRD PR1, integrirajući procedure za rizike povezane sa ITS-om (zaštita na radu, privatnost podataka, sajber sigurnost, manji građevinski radovi, otpad).	Rizici ako se ne implementiraju: slaba kontrola rizika zaštite okoliša i društva, problemi s reputacijom, neusklađenost s propisima EBRD-a. Koristi ako se implementira: sistematsko upravljanje rizicima, poboljšana usklađenost, sigurnije poslovanje, veće povjerenje dionika.	EBRD PR1 (2019) – zahtjev za ESMS; standardi ISO 14001 i ISO 45001 kao najbolja međunarodna praksa.	Odgovornost: Klijent/Operater projekta. Resursi: Vrijeme osoblja EHSS-a, moguća konsultantska podrška. Investicione potrebe: niske do umjerene (proceduralne, obuka).	U prvoj godini implementacije projekta (npr. do četvrtog kvartala 2025. godine).	Odobreni ESMS je uspostavljen i operativan; osoblje je obučeno; dokazi o sistematskom upravljanju rizicima i izvještavanju u skladu sa PR1.	Treba biti implementirano
1.2	Svi ITS sistemi	Pripremiti i usvojiti Sistem upravljanja okolišem i društvenim pitanjima (ESMS) koji obuhvata identifikovane rizike kao što su sigurnost u saobraćaju, zdravlje i sigurnost na radu tokom	Rizici ako se ne implementiraju: fragmentirano upravljanje uticajima, veća vjerovatnoća nesreća, nezadovoljstvo zainteresovanih strana.	EBRD PR1 (2019) – Zahtjev ESMS-a; nacionalni propisi o zaštiti okoliša i sigurnosti na radu; Okvirne	Odgovornost: Klijent uz podršku E&S konsultanta. Resursi: umjereni (konsultantske usluge + obuka za implementaciju).	Treba biti razvijen u roku od 6 mjeseci nakon početka projekta (npr. do drugog kvartala 2025.) i primjenjivan tokom cijele implementacije.	ESMS odobren od strane EBRD-a/klijenta; uključeni su indikatori praćenja; mjere ublažavanja praćene su i	Treba biti implementirano

Ne.		Akcija	Ekološki i društveni rizici (Obaveze/Koristi)	Zahtjev (Zakonodavna regulativa, odnosi s javnošću EBRD-a, najbolja praksa)	Resursi, potrebe za investicijama, odgovornost	Raspored	Cilj i kriteriji evaluacije za uspješnu implementaciju	Status
		instalacije/održavanja, upravljanje otpadom, angažman zainteresovanih strana i mehanizam za žalbe.	Koristi ako se implementira: jasan okvir za ublažavanje i praćenje, usklađenost s propisima, poboljšana sigurnost zajednice i radnika.	direktive EU o zaštiti okoliša.	Potrebe za ulaganjima: umjerene (osoblje, praćenje, izvještavanje).		redovno izvještavane.	
1.3	Svi ITS sistemi	Integrirati ekološke i društvene zahtjeve u procese odabira izvođača radova, ugovaranja i nadzora. Uključiti klauzule koje pokrivaju zaštitu na radu, upravljanje otpadom, sigurnost u saobraćaju, zaštitu podataka i radne standarde PR2. Pratiti usklađenost izvođača radova tokom cijelog izvođenja projekta.	Rizici ako se ne implementiraju: nesreće, nepoštivanje radnih i ekoloških standarda, šteta po ugled, regulatorne kazne. Koristi ako se implementira: izvođači i radovi rade sigurno i odgovorno, usklađenost sa EBRD PR1 i PR2, smanjenje incidenata	EBRD PR1 i PR2; nacionalni propisi o radu i zaštiti okoliša; ISO 45001 i ISO 14001 kao najbolja praksa.	Odgovornost: Klijent/voditelj projekta. Resursi: Vrijeme EHSS tima za pregled i praćenje ugovora. Potrebe za ulaganjima: niske do umjerene (obuka, praćenje).	Implementirati na početku angažmana izvođača radova i održavati tokom cijele faze instalacije/održavanja (npr. 2025–2026).	Svi izvođači radova su potpisali klauzule o zaštiti okoliša i sigurnosti; redovno se provode provjere usklađenosti; incidenti su prijavljeni i ublaženi; dokazi o nadzoru i korektivnim mjerama.	Treba biti implementirano
1.4	Svi ITS sistemi	Provesti dubinsku analizu lanca snabdijevanja za sve dobavljače ITS opreme kako bi se osigurala usklađenost sa standardima rada, zaštite na radu i zaštite okoliša. Integrirati	Rizici ako se ne implementiraju: korištenje dobavljača s lošim uvjetima rada, nepoštivanje EHS standarda, reputacijski i regulatorni rizici.	EBRD PR1 i PR2; nacionalni propisi o radu i zaštiti okoliša; ISO 14001, ISO 45001, Vodeći principi	Odgovornost: Klijent/tim za nabavku uz podršku EHSS-a. Resursi: umjereni (vrijeme osoblja, moguća konsultantska podrška).	Provesti prije dodjele ugovora i pratiti godišnje (npr. 2025–2026).	Svi dobavljači su provjereni na usklađenost sa ekološkim i socijalnim propisima; ugovori uključuju	Treba biti implementirano

Ne.		Akcija	Ekološki i društveni rizici (Obaveze/Koristi)	Zahtjev (Zakonodavna regulativa, odnosi s javnošću EBRD-a, najbolja praksa)	Resursi, potrebe za investicijama, odgovornost	Raspored	Cilj i kriteriji evaluacije za uspješnu implementaciju	Status
		zahtjeve zaštite okoliša i sigurnosti u ugovore o nabavci i pratiti učinak dobavljača.	Koristi ako se implementira: osigurava odgovorno nabavljanje, štiti prava radnika, smanjuje utjecaj na okoliš, usklađen je sa zahtjevima EBRD-a.	UN-a o poslovanju i ljudskim pravima.	Investicione potrebe: niske do umjerene (monitoring, revizije dobavljača ako je potrebno).		ekološke i socijalne klauzule; dokazi o praćenju i korektivnim mjerama ako se utvrdi neusklađenost.	
1,5	Svi ITS sistemi	Uspostaviti sistem praćenja i izvještavanja specifičan za projekat za sve E&S rizike povezane s instalacijom i radom ITS-a, koji obuhvata sigurnost i sigurnost na radu, sigurnost u saobraćaju, upravljanje otpadom, angažman zainteresovanih strana i rješavanje pritužbi. Pripremati periodične izvještaje za interni pregled i pregled od strane EBRD-a.	Rizici ako se ne implementiraju: nedostatak nadzora, kašnjenje u otkrivanju incidenata, nepoštivanje EBRD PR1, reputacijski i pravni rizici. Koristi ako se implementira: sistematski nadzor, rano otkrivanje i ublažavanje problema, dokazi o usklađenosti, poboljšano povjerenje zainteresovanih strana.	EBRD PR1 (2019) – zahtjev za praćenje i izvještavanje; nacionalni propisi o zaštiti okoliša i zdravlju na radu; najbolja praksa za infrastrukturne projekte.	Odgovornost: Klijent EHSS/Voditelj projekta. Resursi: vrijeme osoblja za praćenje, obrasci za izvještavanje, moguća konsultantska podrška. Potrebe za ulaganjem: niske do umjerene.	Implementirati na početku projekta i nastaviti tokom cijele faze instalacije i rada (npr. 2025–2026).	Sistem praćenja operativan; redovno se podnose izvještaji; incidenti identifikovani, praćeni i riješeni; ključni pokazatelji uspješnosti (KPI) za zaštitu na radu, sigurnost u saobraćaju, otpad i angažman zainteresovanih strana dokumentovani.	Treba biti implementirano
ITS-ovi koji zahtijevaju pojačanu pažnju								

Ne.	Akcija	Ekološki i društveni rizici (Obaveze/Koristi)	Zahtjev (Zakonodavna regulativa, odnosi s javnošću EBRD-a, najbolja praksa)	Resursi, potrebe za investicijama, odgovornost	Raspored	Cilj i kriteriji evaluacije za uspješnu implementaciju	Status
Sistem za prikupljanje podataka o prometu							
<ul style="list-style-type: none"> PR1.1 Odgovornost – zloupotreba podataka nadzora; Korist – poboljšano upravljanje prometom s anonimiziranim podacima. PR1.2 Odgovornost – nedostatak strukturiranog upravljanja podacima; Korist – prilika za uvođenje robusnih politika zaštite privatnosti već u dizajnu. PR1.8 Odgovornost – nedostatak izvještavanja o zloupotrebi podataka; Korist – povećava odgovornost i povjerenje javnosti ako je izvještavanje transparentno. 							
Sistemi za kontrolu saobraćaja i tunela							
<ul style="list-style-type: none"> PR1.1 Odgovornost – rizici po sajber sigurnost, kvar koji ugrožava korisnike; Korist – jače upravljanje sigurnošću tunela. PR1.4 Odgovornost – neadekvatne mjere sajber sigurnosti; Korist – otpornost i sigurnost sistema ojačani ublažavanjem. 							
Informacioni sistem za korisnike puteva							
<ul style="list-style-type: none"> PR1.1 Odgovornost – dezinformacije mogu uzrokovati nesreće; Korist – informacije u realnom vremenu povećavaju sigurnost. PR1.4 Odgovornost – nedostatak operativnih zaštita od grešaka; Korist – poboljšana pouzdanost putem protokola validacije. 							
Sistem za sigurno parkiranje teretnih vozila							
<ul style="list-style-type: none"> PR1.1 Odgovornost – zloupotreba podataka o vozaču; Korist – sigurnija i efikasnija odmarališta. PR1.2 Odgovornost – nedostatak sigurnog upravljanja podacima u poslovanju; Korist – prilika za ugradnju snažnih IT i HR politika PR1.8 Odgovornost – nenadzirani incidenti u vezi sa sigurnošću ili privatnošću; Korist – jača odgovornost u pogledu dobrobiti vozača 							
HAZMAT sistem							
<ul style="list-style-type: none"> PR1.1 Odgovornost – Moguće potcjenjivanje ekoloških i socijalnih rizika povezanih s detekcijom opasnih materija, scenarijima nesreća i interakcijom s hitnim službama.; Korist – Pruža strukturiranu procjenu rizika i jača spremnost za hitne slučajeve pri prijevozu opasnih materija. PR1.2 Odgovornost – Trenutno ne postoji poseban ESMS za upravljanje opasnim materijalima i rizicima u kibernetičkoj sigurnosti.; Korist – Mogućnost integracije praćenja opasnih materija u širi nacionalni ESMS, poboljšavajući ukupne E&S performanse. PR1.4 Odgovornost – Nedostatak ESMP-a specifičnog za projekat koji detaljno opisuje mjere odgovora u slučaju kvara sistema ili incidenata s opasnim materijalima.; Korist – Razvoj ESMP-a osigurava jasne mjere ublažavanja i koordinaciju s hitnim službama. PR1.5 Odgovornost – Ograničeni tehnički kapaciteti u oblasti zaštite okoliša i sigurnosti te upravljanja vanrednim situacijama unutar institucija koje ih provode.; Korist – Aktivnosti obuke i izgradnje kapaciteta će unaprijediti dugoročno institucionalno znanje. PR1.6 Odgovornost – Izvođači radova možda nemaju iskustva u rukovanju osjetljivim podacima ili sistemima za detekciju opasnih materijala; Korist – Jasne klauzule o zaštiti okoliša i sigurnosti u ugovorima mogu poboljšati usklađenost i operativnu sigurnost. 							

Ne.	Akcija	Ekološki i društveni rizici (Obaveze/Koristi)	Zahtjev (Zakonodavna regulativa, odnosi s javnošću EBRD-a, najbolja praksa)	Resursi, potrebe za investicijama, odgovornost	Raspored	Cilj i kriteriji evaluacije za uspješnu implementaciju	Status
						<ul style="list-style-type: none"> PR1.8 Odgovornost – Nepostojanje definiranih indikatora za performanse sistema i izvještavanje o incidentima.; Korist – Uspostavljanje E&S monitoringa poboljšava transparentnost i pouzdanost sistema. 	
						<p>Nacionalni centar za upravljanje saobraćajem (NTMC)</p> <ul style="list-style-type: none"> PR 1.1 Odgovornost – Procjena uticaja na okoliš i društvo Centralizirana kontrola uvodi operativne rizike i rizike sigurnosti podataka na nivou cijelog sistema. Korist – Omogućava sveobuhvatnu analizu nacionalnih saobraćajnih rizika i kapaciteta za reagovanje u hitnim slučajevima. PR 1.2 Odgovornost – Sistemi upravljanja okolišem i društvenim pitanjima. Uprava za transport nije formalno implementirala ESMS. Korist – Integracija u nacionalni ESMS podržava konzistentnost u svim ITS komponentama. PR 1.4 Odgovornost – Plan upravljanja okolišem i društvenim pitanjima Nedostatak dokumentiranog ESMP-a za operativne rizike i hitne slučajeve u kibernetičkoj sigurnosti. Korist – ESMP će utvrditi preventivne i korektivne mjere za kritične incidente. PR 1.5 Odgovornost – Organizacijski kapaciteti i posvećenost Ograničeni kapaciteti upravljanja EHSS-om; nedostatak ISO certificiranih sistema. Razvoj sistema upravljanja usklađenih sa ISO standardima će izgraditi institucionalnu snagu. PR 1.6 Odgovornost – Upravljanje izvođačima radova Održavanje i IT usluge koje su prepuštene vanjskim izvođačima mogu predstavljati rizike za podatke i sigurnost. Korist – Uključivanje obaveza zaštite okoliša i sigurnosti te kibernetičke sigurnosti u ugovore osigurat će bolju kontrolu i odgovornost. PR 1.8 Odgovornost – Praćenje i izvještavanje projekta. Ne postoji uspostavljen sistem za praćenje sigurnosnih incidenata ili ekoloških performansi. Korist – Uvođenje protokola izvještavanja će poboljšati operativnu efikasnost i nadzor sigurnosti. 	
						<p>Nacionalna pristupna tačka (NAP)</p> <ul style="list-style-type: none"> PR 1.1 Odgovornost – Procjena okoliša i društva Rizik nedovoljne procjene pitanja privatnosti podataka i kibernetičke sigurnosti. Korist – Rano identificiranje rizika omogućava robusne mjere zaštite podataka i transparentnosti. PR 1.2 Odgovornost – Sistemi upravljanja okolišem i društvenim pitanjima. Trenutno ne postoji integrirani ESMS koji pokriva rizike upravljanja podacima i privatnosti. Korist – Uključivanje NTDC-a u nacionalni ESMS promoviše dosljedne standarde zaštite podataka. PR 1.5 Odgovornost – Organizacijski kapaciteti i posvećenost Ograničeni institucionalni kapaciteti za upravljanje privatnošću podataka i kibernetičkom sigurnošću u skladu sa standardima EU (GDPR). Korist – Inicijative za izgradnju kapaciteta jačaju digitalno upravljanje i sigurnost podataka. PR 1.8 Odgovornost – Praćenje i izvještavanje projekta Još uvijek ne postoje mehanizmi za praćenje incidenata u sajber sigurnosti ili tačnosti javnih podataka. Korist – Okviri za praćenje i izvještavanje poboljšavaju odgovornost i pouzdanost sistema. 	
PR2	Rad i uslovi rada						

Ne.		Akcija	Ekološki i društveni rizici (Obaveze/Koristi)	Zahtjev (Zakonodavna regulativa, odnosi s javnošću EBRD-a, najbolja praksa)	Resursi, potrebe za investicijama, odgovornost	Raspored	Cilj i kriteriji evaluacije za uspješnu implementaciju	Status
2.1	Svi ITS sistemi	Implementirajte Politiku rodne ravnopravnosti i borbe protiv uznemiravanja za osoblje projekta i izvođače radova. Uključite obuku, Kodeks ponašanja i praćenje usklađenosti.	Rizici ako se ne implementiraju: diskriminacija, uznemiravanje, nasilje zasnovano na spolu, reputacijski i pravni rizici. Koristi ako se implementira: sigurnije radno mjesto, jednakost u zapošljavanju, usklađenost sa PR2, poboljšani moral radne snage.	EBRD PR2; nacionalno zakonodavstvo o radu i borbi protiv diskriminacije; osnovni standardi rada MOR-a; najbolja praksa za prevenciju rodno zasnovanog nasilja.	Odgovornost: Klijent/Projekt EHSS i HR. Resursi: vrijeme osoblja za obuku, konsultanti za izradu politika ako je potrebno. Ulaganje: nisko-umjereno (sesije obuke, komunikacijski materijali).	Politika izrađena i odobrena u prvih 6 mjeseci projekta (npr. do drugog kvartala 2025.); obuka održana prije početka instalacijskih radova	Svi zaposleni i izvođači radova su obučeni; Kodeks ponašanja je implementiran; incidenti uznemiravanja/RZ N su prijavljeni i riješeni; usklađenost je dokumentovana.	Treba biti implementirano
2.2	Svi ITS sistemi	Uspostaviti mehanizam za pritužbe radnika za osoblje za instalaciju i održavanje, omogućavajući povjerljivo prijavljivanje problema u vezi s radom, sigurnošću ili uznemiravanjem.	Rizici ako se ne implementiraju: neriješene pritužbe radnika, radni sporovi, nepoštivanje PR2, reputacijski rizici. Koristi ako se implementira: povećano zadovoljstvo radnika, rano otkrivanje problema,	EBRD PR2; nacionalno radno pravo; smjernice za mehanizam za žalbe MOR-a.	Odgovornost: Klijent/Projekt EHSS. Resursi: vrijeme osoblja za upravljanje, postavljanje telefonske linije/e-pošte. Investicija: niska.	Mehanizam je uspostavljen prije početka izgradnje/instalacije (2025.) i održavan tokom projekta.	Pritužbe se evidentiraju, rješavaju i rješavaju na vrijeme; dokaz o radu i izvještavanju menadžmentu.	Treba biti implementirano

Ne.		Akcija	Ekološki i društveni rizici (Obaveze/Koristi)	Zahtjev (Zakonodavna regulativa, odnosi s javnošću EBRD-a, najbolja praksa)	Resursi, potrebe za investicijama, odgovornost	Raspored	Cilj i kriteriji evaluacije za uspješnu implementaciju	Status
			poboljšana usklađenost.					
2.3	Svi ITS sistemi	Provesti dubinsku analizu lanca snabdijevanja kako bi se osigurala usklađenost sa propisima o radu i zaštiti na radu (EBS) za sve dobavljače ITS opreme. U ugovore o nabavci uključiti standarde rada i klauzule o BHS-u, pratiti usklađenost dobavljača.	Rizici ako se ne implementiraju: neusklađene radne prakse, potencijalni prisilni/dječiji rad, nesreće, šteta po ugledu. Koristi ako se implementira: osigurava etički i siguran lanac snabdijevanja, smanjuje radne i socijalne rizike, usklađeno je s EBRD PR2	EBRD PR2; nacionalno radno zakonodavstvo; osnovni radni standardi MOR-a; ISO 45001.	Odgovornost: Klijent/tim za nabavku uz podršku EHSS-a. Resursi: vrijeme osoblja, konsultantska podrška ako je potrebna. Investicija: niska do umjerena.	Prije dodjele ugovora i periodično praćeno tokom projekta (2025–2026).	Svi dobavljači su provjereni i u skladu su s propisima; ugovori uključuju klauzule o radu/zaštiti na radu; zabilježeni su dokazi o praćenju i korektivnim mjerama.	Treba biti implementirano
ITS-ovi koji zahtijevaju pojačanu pažnju								
Sistem za sigurno parkiranje teretnih vozila								
<ul style="list-style-type: none"> PR2.8 Mehanizam za žalbe: Odgovornost – vozačima nedostaje siguran kanal za izražavanje zabrinutosti; Korist – mehanizam za žalbe poboljšava povjerenje i sigurnosnu kulturu. PR2.10 Lanac snabdijevanja: Odgovornost – rizik loših radnih praksi među izvođačima radova; Korist – klauzule PR2 poboljšavaju uslove rada i usklađenost. 								
PR3		Efikasnost resursa i sprječavanje i kontrola zagađenja						

Ne.	Akcija	Ekološki i društveni rizici (Obaveze/Koristi)	Zahtjev (Zakonodavna regulativa, odnosi s javnošću EBRD-a, najbolja praksa)	Resursi, potrebe za investicijama, odgovornost	Raspored	Cilj i kriteriji evaluacije za uspješnu implementaciju	Status	
3.1	Svi ITS sistemi	Razviti i implementirati Plan upravljanja otpadom (PUO) za instalaciju i održavanje ITS-a, koji obuhvata segregaciju, prikupljanje, skladištenje, transport i odlaganje/recikliranje elektronskog i opasnog otpada (npr. kablova, baterija, ambalaže). Osigurati da izvođači radova poštuju nacionalne propise i standarde EBRD-a.	Rizici ako se ne implementiraju: nepravilno odlaganje elektronskog otpada, kontaminacija tla/vode, izloženost radnika, nepoštivanje nacionalnih/EU pravila, reputacijski rizici. Koristi ako se implementira: poboljšane ekološke performanse, sigurno rukovanje opasnim komponentama, usklađivanje s hijerarhijom otpada EU (smanjenje-ponovna upotreba-recikliranje).	EBRD PR3; Zakon o upravljanju otpadom Crne Gore; Okvirna direktiva EU o otpadu; najbolja praksa za elektronski otpad.	Odgovornost: Izvođači radova (implementacija) + Klijent EHSS (nadzor). Resursi: obuka osoblja, određena mjesta za skladištenje otpada, ugovori sa licenciranim operaterima otpada. Investicione potrebe: niske do umjerene (uglavnom za sigurne rute odlaganja).	Izraditi PUP prije izgradnje/instalacije (2025)	Implementirati i pratiti tokom cijelog projekta (2025–2026). Plan upravljanja otpadom (PUO) odobren i implementiran; svi tokovi otpada dokumentovani; elektronski otpad i opasni otpad poslani licenciranim operaterima; dostupni dokazi o izvještavanju i praćenju.	Treba biti implementirano
ITS-ovi koji zahtijevaju pojačanu pažnju								
Sistem za prikupljanje podataka o prometu								
<ul style="list-style-type: none"> PR3.3 Otpad: Odgovornost – akumulacija e-otpada; Korist – recikliranje i oporavak smanjuju utjecaj na okoliš. 								
Informacioni sistem za korisnike puteva								
<ul style="list-style-type: none"> PR3.3 Otpad: Odgovornost – elektronske ploče će generirati otpad; Korist – programi recikliranja minimiziraju utjecaj. 								

Ne.	Akcija	Ekološki i društveni rizici (Obaveze/Koristi)	Zahtjev (Zakonodavna regulativa, odnosi s javnošću EBRD-a, najbolja praksa)	Resursi, potrebe za investicijama, odgovornost	Raspored	Cilj i kriteriji evaluacije za uspješnu implementaciju	Status	
<ul style="list-style-type: none"> PR3.4 GHG: Odgovornost – potražnja za energijom za displeje; Korist – LED diode niske potrošnje energije i obnovljivi izvori energije smanjuju emisije. 								
PR4	Zdravlje i sigurnost							
4.1	Svi ITS sistemi	Osigurajte da sva ITS oprema (senzori, kamera, kontrolni sistemi) ispunjava primjenjive standarde sigurnosti proizvoda. Prije instalacije izvršite provjeru i inspekciju dobavljača.	<p>Rizici ako se ne implementiraju: neispravna oprema, sigurnosni incidenti za radnike ili javnost, reputacijski i financijski rizici.</p> <p>Koristi ako se implementira: siguran i pouzdan rad ITS-a, usklađenost sa PR4, poboljšana sigurnost saobraćaja.</p>	EBRD PR4; direktive EU o sigurnosti proizvoda; relevantni ISO/IEC standardi.	<p>Odgovornost: Klijent/tim za nabavku uz nadzor EHSS-a.</p> <p>Resursi: pregled dokumentacije dobavljača, inspekcije, tehnička verifikacija.</p> <p>Investicija: niska do umjerena.</p>	Verifikacija prije instalacije (2025); kontinuirani monitoring tokom puštanja u rad.	Sva oprema je certificirana ili verificirana za sigurnost; nema incidenata povezanih s kvarovima proizvoda; održavaju se evidencije o usklađenosti.	Treba biti implementirano
ITS-ovi koji zahtijevaju pojačanu pažnju								
HAZMAT sistem								
PR4.2 <u>Odgovornost</u> – Zdravlje i sigurnost zajednice Netačno otkrivanje ili odložena upozorenja mogu povećati izloženost javnosti opasnim supstancama u slučaju transportnih nesreća. Korist – Povećava javnu sigurnost omogućavanjem ranog otkrivanja i brzog odgovora na incidente s opasnim materijalima.								
PR 4.4 <u>Odgovornost</u> – Dizajn i sigurnost infrastrukture, zgrada i opreme Nepravilna instalacija ili nedovoljno održavanje kamera i senzora za detekciju može dovesti do kvara sistema. Prednost – Osigurava pouzdan i siguran dizajn i održavanje hardverskih komponenti, smanjujući rizik od kvara.								
PR 4.5 <u>Odgovornost</u> – Sigurnost opasnih materijala Rizik od netačne klasifikacije podataka ili kvara sistema može uzrokovati lošu koordinaciju u hitnim slučajevima. Korist – Jača upravljanje opasnim materijalima putem praćenja u stvarnom vremenu i koordinacije sa hitnim službama.								
PR 4.11 <u>Odgovornost</u> – Pripravnost i odgovor na vanredne situacije Nedostatak specifičnih protokola za odgovor na vanredne situacije povezanih sa sistemskim upozorenjima. Korist – Uspostavlja integrirane procedure za hitne slučajeve usklađene s nacionalnim sistemima za odgovor.								
Nacionalni centar za upravljanje saobraćajem (NTMC)								

Ne.	Akcija	Ekološki i društveni rizici (Obaveze/Koristi)	Zahtjev (Zakonodavna regulativa, odnosi s javnošću EBRD-a, najbolja praksa)	Resursi, potrebe za investicijama, odgovornost	Raspored	Cilj i kriteriji evaluacije za uspješnu implementaciju	Status
<p>PR 4.1 Odgovornost – Zaštita zdravlja i sigurnost na radu Operateri se mogu suočiti s ergonomskim stresom, umorom ili dugim radnim vremenom u okruženju kontrolne sobe. Korist – Pravilno raspoređivanje rada, ergonomski dizajn i obuka mogu poboljšati uslove rada.</p> <p>PR 4.2 Odgovornost – Zdravlje i sigurnost zajednice. Kršenje kibernetičke sigurnosti ili prekid rada sistema mogu dovesti do incidenata na cestama ili odgođenog odgovora na hitne slučajeve. Korist – Povećava nacionalnu sigurnost saobraćaja kroz praćenje u stvarnom vremenu, koordinirane akcije u hitnim slučajevima i pravovremena javna upozorenja.</p> <p>PR 4.4 Odgovornost – Infrastruktura, dizajn i sigurnost zgrada i opreme. Nedostatak standarda dizajna za kontrolni centar ili redundantnost u kritičnim sistemima mogu povećati operativne rizike. Korist – Implementacija sigurnog dizajna zgrada i redundantnih sistema poboljšava operativnu otpornost.</p> <p>PR 4.8 Odgovornost – Saobraćaj i sigurnost na putevima Neadekvatna koordinacija ili kašnjenje u odgovoru mogu povećati rizik od nesreća na putnoj mreži. Korist – Jača nacionalne kapacitete za upravljanje incidentima, smanjenje saobraćajnih sudara i spašavanje života.</p> <p>PR 4.11 Odgovornost – Pripravnost i odgovor na vanredne situacije Trenutno nisu utvrđene formalne procedure za hitne slučajeve u slučaju kvara sistema ili gubitka napajanja. Korist – Razvoj planova za hitne slučajeve i nepredviđene situacije osigurava kontinuitet kritičnih operacija.</p> <p>PR 4.12 Odgovornost – Sigurnosne prijetnje i zahtjevi za sigurnosno osoblje Nedovoljna sajber sigurnost ili fizička sigurnost mogu izložiti sistem zlonamjernim napadima. Korist – Implementacija protokola sajber sigurnosti i kontrole pristupa osigurava operativni integritet i javnu sigurnost.</p>							
Nacionalna pristupna tačka (NAP)							
PR5	Otkup zemljišta, prisilno preseljenje i ekonomsko raseljavanje						
Nije dostupno	Nije dostupno	Nije dostupno	Nije dostupno	Nije dostupno	Nije dostupno	Nije dostupno	Nije dostupno
PR6	Biodiverzitet i živi prirodni resursi						
Nije dostupno	Nije dostupno	Nije dostupno	Nije dostupno	Nije dostupno	Nije dostupno	Nije dostupno	Nije dostupno
PR7	Autohtoni narodi						
Nije dostupno	Nije dostupno	Nije dostupno	Nije dostupno	Nije dostupno	Nije dostupno	Nije dostupno	Nije dostupno

Ne.		Akcija	Ekološki i društveni rizici (Obaveze/Koristi)	Zahtjev (Zakonodavna regulativa, odnosi s javnošću EBRD-a, najbolja praksa)	Resursi, potrebe za investicijama, odgovornost	Raspored	Cilj i kriteriji evaluacije za uspješnu implementaciju	Status
PR8		Kulturna baština						
Nije dostupno		Nije dostupno	Nije dostupno	Nije dostupno	Nije dostupno	Nije dostupno	Nije dostupno	Nije dostupno
PR10		Objavljivanje informacija i uključivanje zainteresovanih strana						
10.1	Svi ITS sistemi	Pripremiti formalni Plan uključivanja zainteresovanih strana (SEP) koji obuhvata sve relevantne zainteresovane strane, uključujući lokalne zajednice, učesnike u saobraćaju, hitne službe i općine. Definirati metode uključivanja, odgovornosti i komunikacijske kanale.	Rizici ako se ne implementiraju: nedostatak svijesti dionika, nesporazumi, pritužbe, kašnjenja, rizik po reputaciju. Koristi ako se implementiraju: poboljšana transparentnost, proaktivno angažovanje, smanjenje sukoba, bolje prihvatanje projekata	EBRD PR10; nacionalno zakonodavstvo o javnim konsultacijama; najbolja međunarodna praksa za uključivanje zainteresovanih strana.	Odgovornost: Klijent/EHSS tim uz komunikacijsku podršku. Resursi: vrijeme osoblja, logistika sastanaka, komunikacijski materijali. Investicija: niska do umjerena.	Razviti SEP prije većih radova na instalaciji ITS-a (npr. do drugog kvartala 2025. godine).	SEP odobren i operativan; svi ključni akteri identifikovani i angažovani; dokazi o planiranim aktivnostima angažovanja i pratećim aktivnostima.	Već urađeno
10.2	Svi ITS sistemi	Provesti strukturirane aktivnosti objavljivanja informacija i konsultacija sa pogođenim zajednicama i korisnicima cesta. Osigurati da su informacije	Rizici ako se ne implementiraju: nezainteresovane strane nisu svjesne promjena projekta, postoje potencijalne pritužbe	EBRD PR10; nacionalni propisi o javnom informisanju; najbolja međunarodna	Odgovornost: Klijent/EHSS i komunikacijski tim. Resursi: sastanci, obavještenja, materijali za prevođenje/komunikaciju.	Kontinuirano provoditi tokom cijelog projekta, posebno tokom faza instalacije i puštanja u rad (2025–2026).	Dokazi o aktivnostima objavljivanja i konsultacija; prikupljene i razmotrene povratne	Treba biti implementirano

Ne.		Akcija	Ekološki i društveni rizici (Obaveze/Koristi)	Zahtjev (Zakonodavna regulativa, odnosi s javnošću EBRD-a, najbolja praksa)	Resursi, potrebe za investicijama, odgovornost	Raspored	Cilj i kriteriji evaluacije za uspješnu implementaciju	Status
		o projektu dostupne, jasne i pravovremene.	ili otpor, smanjeno povjerenje. Koristi ako se implementira: informiranje zajednice, lakše izvršenje projekata, smanjeni sukobi.	praksa o smislenim konsultacijama.	Investicija: niska.		informacije; poboljšano zadovoljstvo zainteresovanih strana.	
10.3	Svi ITS sistemi	Uspostaviti mehanizam za pritužbe na nivou projekta za zainteresovane strane, omogućavajući pritužbe vezane za instalaciju, rad ili uticaje ITS-a. Osigurati transparentno, dostupno i pravovremeno rješavanje.	Rizici ako se ne implementiraju: neriješene pritužbe, eskalacija prema vlastima, šteta na ugledu, potencijalno nepoštivanje PR10. Koristi ako se implementira: poboljšano zadovoljstvo zainteresovanih strana, rana identifikacija problema, povećan kredibilitet projekta.	EBRD PR10; nacionalni propisi o rješavanju pritužbi; međunarodna najbolja praksa za mehanizme za podnošenje pritužbi.	Odgovornost: Klijent/EHSS tim. Resursi: osoblje za upravljanje pritužbama, telefonska linija/e-pošta, sistem za vođenje evidencije. Investicija: niska.	Implementirati prije početka instalacije ITS-a (2025.) i održavati tokom cijelog životnog vijeka projekta.	Sve pritužbe su zabilježene, praćene i riješene; povratne informacije su dostavljene; dostupni su dokazi o funkcioniranju mehanizma.	Već urađeno
ITS-ovi koji zahtijevaju pojačanu pažnju								
Informacioni sistem za korisnike puteva								
<ul style="list-style-type: none"> PR10.2 SEP: Odgovornost – nedostatak povratnih informacija → nisko povjerenje; Korist – angažman korisnika poboljšava pouzdanost. PR10.3 Otkrivanje: Odgovornost – nejasni protokoli → dezinformacije; Korist – otkrivanje povećava povjerenje. PR10.4 Pritužba: Odgovornost – nema kanala za pritužbe → smanjena korisnost; Korist – povratna sprega poboljšava kvalitet sistema. 								

Ne.	Akcija	Ekološki i društveni rizici (Obaveze/Koristi)	Zahtjev (Zakonodavna regulativa, odnosi s javnošću EBRD-a, najbolja praksa)	Resursi, potrebe za investicijama, odgovornost	Raspored	Cilj i kriteriji evaluacije za uspješnu implementaciju	Status
Sistem za sigurno parkiranje teretnih vozila							
<ul style="list-style-type: none"> • PR10.2 SEP: Odgovornost – isključenje vozača iz angažmana → slabo prihvatanje; Korist – angažman povećava upotrebljivost i prihvaćenost. • PR10.3 Objavljivanje: Odgovornost – nedostatak informacija o pravilima/koristima → niska upotreba; Korist – proaktivno objavljivanje poboljšava sigurnost i korištenje. • PR10.4 Žalba: Odgovornost – nema kanala za prijavljivanje → neriješena sigurnosna pitanja; Korist – žalba poboljšava dobrobit vozača i percepciju sigurnosti. 							
HAZMAT sistem							
<ul style="list-style-type: none"> • PR10.1 Odgovornost – Zainteresovane strane kao što su hitne službe, transportni operateri i obližnje zajednice još nisu u potpunosti identifikovane. Korist – Pravilno mapiranje zainteresovanih strana će poboljšati koordinaciju i komunikaciju tokom incidenata sa opasnim materijama. • PR10.2 Odgovornost – Nije razvijen formalni Plan uključivanja zainteresovanih strana (SEP), što stvara rizik ograničene svijesti ili učešća. Korist – Priprema SEP-a će osigurati strukturirano angažovanje vlasti i zajednica na koje sistem utiče. • PR10.3 Odgovornost – Nedostatak jasnog objavljivanja o radu sistema može izazvati nepovjerenje javnosti ili zabrinutost zbog nadzora i korištenja podataka. Korist – Transparentno objavljivanje će povećati povjerenje javnosti i pokazati svrhu sistema u pogledu sigurnosti na cestama. • PR10.4 Odgovornost – Ne postoji poseban mehanizam za žalbe za probleme vezane za ITS; trenutni proces se upravlja neformalno. Korist – Implementacija namjenskog mehanizma za žalbe osigurava odgovornost i odziv prema zainteresovanim stranama. 							
Nacionalni centar za upravljanje saobraćajem (NTMC)							
<ul style="list-style-type: none"> • PR10.1 Odgovornost – Zainteresovane strane poput policije, hitnih službi i medija još nisu sistematski mapirane. Korist – Identifikacija i angažovanje ovih aktera će poboljšati koordinaciju tokom vanrednih situacija i poboljšati protok informacija o saobraćaju. • PR10.2 Odgovornost – Odsustvo SEP-a može smanjiti javno razumijevanje svrhe i koristi NTMC-a. Korist – Razvoj SEP-a će promovirati transparentnost, podići svijest i poboljšati saradnju među institucijama. • PR10.3 Odgovornost – Ograničena komunikacija o radu NTMC-a mogla bi dovesti do dezinformacija ili niske vidljivosti. Korist – Informativne kampanje i otvorena komunikacija jačaju povjerenje javnosti i institucionalni kredibilitet. • PR10.4 Odgovornost – Proces podnošenja žalbi i dalje obrađuje Monteput i nije proširen na poslovanje NTMC-a. Korist – Stvaranje mehanizma za podnošenje žalbi specifičnog za NTMC osigurava sistematsko rješavanje povratnih informacija korisnika i institucija. 							
Nacionalna pristupna tačka (NAP)							

Ne.		Akcija	Ekološki i društveni rizici (Obaveze/Koristi)	Zahtjev (Zakonodavna regulativa, odnosi s javnošću EBRD-a, najbolja praksa)	Resursi, potrebe za investicijama, odgovornost	Raspored	Cilj i kriteriji evaluacije za uspješnu implementaciju	Status
							<ul style="list-style-type: none"> • PR10.1 Odgovornost – Zainteresovane strane u dijeljenju podataka (institucije, programeri, građani) još nisu jasno identifikovane. Korist – Mapiranje zainteresovanih strana će podržati saradnju i poboljšanje kvaliteta podataka. • PR10.2 Odgovornost – Ne postoji okvir za angažman za javno širenje podataka ili mehanizmi za povratne informacije. Korist – SEP orijentisan na podatke promoviše otvorenu komunikaciju i odgovorno upravljanje podacima. • PR10.3 Odgovornost – Nedostatak transparentnog objavljivanja informacija o zaštiti podataka može izazvati zabrinutost u vezi s privatnošću. Korist – Jasna komunikacija o korištenju podataka i zaštitnim mjerama poboljšava povjerenje i usklađenost sa standardima EU o podacima. • PR10.4 Odgovornost – Nepostojanje postupka za žalbe ili ispravke u vezi s podacima. Korist – Uspostavljanje mehanizma za žalbe jača odgovornost i povjerenje korisnika u NTDC platformu. 	

PRILOG 4 - PLAN PRAĆENJA ZELENOG PROJEKTA

Sljedeći zeleni indikatori bi se pratili putem GPMP-a:

Ključni pokazatelji učinka	Učestalost izvještavanja	Rok za prvo javljanje	Svrha izvještavanja o ključnim pokazateljima uspješnosti (KPI)	Osnovna vrijednost i pretpostavke *	Meta	Kanal za prijavu	Postavljanje KPI-ja u pravni ugovor
Implementacija ITS sistema	Jednokratno -	2027. godine	Zelene finansije	Trenutno nije raspoređen ITS	ITS financiran projektom je instaliran i u funkciji	- AESR	Izložba GPMP-a
Planovi reagovanja u hitnim slučajevima za ekstremne klimatske događaje korištenjem instaliranog ITS-a.	za Jednokratno u za	2028. godine	Zelene finansije	Nekorištenje ITS-a za rano upozoravanje i planiranje hitnih reakcija na ekstremne klimatske događaje	Razvijeni i odobreni planovi za reagovanje u hitnim slučajevima ekstremnih klimatskih događaja koji integrišu ITS funkcionalnosti u sisteme ranog upozorenja i operativne protokole	- AESR	Izložba GPMP-a

PRILOG 5 – ZAKONODAVNE PREPORUKE

U svjetlu obaveza Crne Gore prema Procesu stabilizacije i pridruživanja, Ugovoru o transportnoj zajednici i njenog tekućeg usklađivanja s pravnom tekovinom EU u pripremi za punopravno članstvo u EU, neophodno je i hitno provesti sveobuhvatnu reformu domaćeg zakonodavnog okvira koji reguliše implementaciju, rad i nadzor inteligentnih transportnih sistema (ITS).

Zakon o putevima ("Službeni list Crne Gore", br. 82/20 i 140/22) mijenja se i dopunjuje na sljedeći način:

- Uvesti pravnu definiciju ITS-a koja izričito uključuje već identifikovane sisteme kao što su Meteorološki informacijski sistemi za puteve, Parkirališta za teška teretna vozila (SSPA), kontrolne platforme zasnovane na vještačkoj inteligenciji, komunikacijski moduli vozila i infrastrukture (V2I) i usluge informisanja o saobraćaju u realnom vremenu.
- Utvrditi obavezu interoperabilnosti ITS infrastrukture s ITS arhitekturom Evropske unije, uključujući obavezno poštivanje tehničkih specifikacija DATEX II i CEN/ISO, u skladu s Direktivom 2010/40/EU.
- Donijeti odredbe kojima se Sigurna i zaštićena parkirališta (SSPA) prepoznaju kao regulirana kategorija javne infrastrukture, s eksplicitnim zahtjevima u vezi s:
 - Dostupnost podataka u realnom vremenu,
 - Minimalni sigurnosni i zaštitni standardi,
 - Zaštita ličnih i komercijalnih podataka.
- Proširiti primjenu Člana 58. o sigurnosnim standardima za tunele na sve tunele dužine do 500 metara i više, bez obzira na njihovo uključivanje u TEN-T mrežu, u skladu s najboljim praksama izvedenim iz Direktive 2004/54/EZ.
- Propisati integraciju ITS sistema kontrole i praćenja u tunelima sa NTMC-om, sa zakonskim odredbama koje zahtijevaju njihovu operativnu certifikaciju i periodičnu reviziju.

Kao dopuna primarnim zakonodavnim izmjenama, potrebno je usvojiti ili revidirati sljedeće provedbene akte:

- Pravilnik o interoperabilnosti i certifikaciji ITS-a, kojim se utvrđuju postupci i tehnički standardi za odobravanje ITS sistema, u skladu s delegiranim aktima EU prema Direktivi 2010/40/EU.
- Izmijeniti Uredbu o korištenju uređaja za praćenje prometa kako bi se precizirale zakonske odgovornosti za obradu podataka, operativnu transparentnost, kalibraciju opreme i očuvanje dokaza.

- Izdati Pravilnik o sigurnim i bezbjednim parkiralištima za teška teretna vozila, kojim se propisuju minimalni standardi infrastrukture i digitalnih usluga, uključujući zahtjeve za dijeljenje podataka s platformama EU.
- Ažurirati Pravilnik o saobraćajnoj signalizaciji kako bi odražavao razvoj ITS funkcija, posebno algoritme upravljanja u realnom vremenu, rad u automatskom režimu i integraciju sa centralizovanim sistemima upravljanja saobraćajem.